

3431

Ի. Ս Տ Ա Լ Ի Ն

Ճ Ա Ռ

ՀԱՄԿ(Բ)ԿԿԵՆՏԿՈՄԻՆՈՅԵՄԲԵՐՅԱՆ

ՊԼԵՆՈՒՄՈՒՄ

1928 թ. հոկտեմբերի 19-ի

3K33

Ե-33

ՀԱՅԿԱՆ ԶԲՆԱԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ե Ե Ե զ ա 6

1928

2 4 JUN 2005

30. ՄՍԱԼԻՆ

3K33

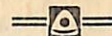
Ե-33, պր.

14 NOV 2008

Ճ Ա Ռ

ՀԱՄ 4 (բ) 4 ԿԵՆՏԿՈՄԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐՅԱՆ
Պ Լ Ե Ն Ո Ւ Մ Ո Ւ Մ

1928 թ. նոյեմբերի 19-ին

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ — 1928

Ս. ՄՅԱՍՆԻՅԱՆԻ

Անվան

Ընկերներ.

Յեւ խոսելու յեւ Քաղըյուրոյի թեղիսներում
զրված յերեք հիմնական հարցերի մասին. յերկրի ին-
դուստրիացման հարցի մասին և այն մասին, վոր
ինդուստրիացման նործում հրամայող ֆակտոր ե հան-
դիսանում արտադրութեան միջոցներ արտադրելու թա-
փի զարգացումը, ապահովելով այդ զարգացման հնար
չեղածին չափ արագ տեմպը, ապա յեւ խոսելու յեւ
այն մասին, վոր գյուղատնտեսութեան զարգաց-
ման տեմպը չափազանց չիտ և մնում արդէւնա-
րելութեան զարգացումից, և վոր այդ իսկ պատճառով
մեր ներքին քաղաքականութեան մեջ ներկայիս ամե-
նահրատապ հարցն և հանդիսանում գյուղատնտեսու-
թեան հարցը, մանավանդ հացահատիկի պրոբլեմը, —
այն հարցը, թե ինչպեւ անենք, վոր բարձրացնենք և
վերականգնենք մեր գյուղատնտեսութեանը նոր տիկ-
նիկայի հիման վրա, վերջապես, յերրորդ հարցը, այդ
թերութեանի և յերկու ճակատում պայքար մղելու
հարցն և, և այն, վոր ներկայումս մեզանում գլխավոր
վտանգը հանդիսանում և աջ վտանգը:

ԻՆԴՈՒՍՏՐԻԱՅԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՏԵՄՈՒ ՀԱՐՑԸ

Մեր թեղիսների յերկեսան և հանդիսանում այն
դրութեանը, վոր ընդհանրապես ինդուստրիայի և
առանձնապես արտադրութեան միջոցներ արտադրելու
զարգացման արագ տեմպը յերկրի ինդուստրիացման

Գր. № 1602 ր. Պատվեր № 1614 Հ. 896 Տիրաժ—3000

Պետհրատի յերկրորդ սպարան Յերեւանում

հիմնական սկզբունքը, լսանալին են, մեր ժողովրդական վողջ տնտեսությունը սոցիալիստական զարգացման հիման վրա վերակազմելու բանալին: Բայց ի՞նչ է նշանակում ինդուստրիայի զարգացման արագ տեմպ: Այդ նշանակում է—ավելի շատ ներդրումներ արդյունաբերության մեջ: Իսկ այդ լարվածությունը և ստեղծում մեր բոլոր—և՛ բյուջետային, և՛ արտաբյուջետային—սյուսններում: Յեւ իսկապես, վերջին յերեք տարիների, վերակառուցման շրջանի, վերստուգիչ թվերի բնորոշ գիծն այն է, վոր այդ թվերը մեզանում կազմվում և կիրառվում են լարվածության նշանի տակ: Յեթե վերցրնելու լինեք մեր վերստուգիչ թվերը, քննելու լինեք մեր բյուջետային նշումները, խոսելու լինեք մեր կուսակցական ընկերների հետ,—ինչպես նրանց հետ, վորոնք կուսակցական կազմակերպությունների գծով են աշխատում, այնպես եւ նրանց հետ, վորոնք մեր խորհրդային, տնտեսական և կոոպերատիվ շինարարությունն են ղեկավարում,—ապա կտեսնեք, վոր ամեն տեղ և ամենուրեք նույն հիմնական գիծն է դրսևորվում—մեր պլանների լարվածությունը:

Հարց է ծագում,—արդյոք ընդհանրապես հարկավոր է մեզ աշխատանքի այս լարվածությունը: Չի՞ կա ելի արդյոք կառավարվել առանց լարվածության: Միթե չի կարելի այդ աշխատանքը կատարել ավելի դանդաղ տեմպով և ավելի «հանգիստ» պարագայում: Չի՞ բացատրվում արդյոք ինդուստրիայի զարգացման ասպարիզում մեր բռնած արագ տեմպը Քաղբյուրոյի և Ժողկոմխորհի անդամների անհանգիստ բնավորությունը: Իհարկե, վհչ: Քաղբյուրոյում և Ժողկոմխորհում նստած են զպոն և հանգիստ մարդիկ: Վերացականո-

լին խոսելով, անուշադրություն մատնելով ներքին ու արտաքին պարագաները՝ մենք, իհարկե, կարող կլինեյինք ավելի դանդաղ թափով առաջ տանել մեր գործը, բայց բանն այն է, վոր նախ անհնար է անուշադրության մատնել այդ ներքին և արտաքին պարագաները և չերկրորդ՝ յեթե յեկնելու լինենք մեզ շրջապատող պարագաներից, ապա չի կարելի ժխտել, վոր հենց այդ պարագան է մեզ թելադրում արագ թափ հաղորդել մեր ինդուստրիայի զարգացմանը: Թույլ տվեք անցնել այդ պարագայի, այդ ներքին ու արտաքին պայմանների քննությանը, վորոնք մեզ թելադրում են զարգացման արագ թափ հաղորդել մեր ինդուստրիային:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Մենք իշխանության հասնելու մի յերկրում, վորի տեխնիկան զարհուրելի հետամնաց է: Այս համայն չափով նոր տեխնիկայի նվաճումների վրա հենված արդյունաբերական բազմաթիվ խոշոր միավորների կողքին մենք հարյուրավոր և հազարավոր ֆաբրիկաներ և գործարաններ ունենք, վորոնց տեխնիկան՝ ներկայիս նվաճումների տեսակետից՝ վոչ մի քննադատության դիմանալ չի կարող: Մինչդեռ մեր շուրջը կան մի շարք կապիտալիստական յերկրներ, վորոնք արդյունաբերական շատ ավելի զարգացած և կատարելագործված տեխնիկա ունեն, քան մեր յերկիրը: Նայեցեք կապիտալիստական յերկրներին, և դուք կտեսնեք, վոր տեխնիկան այնտեղ վհչ միայն գնում, այլև ուղղակի վազում է առաջ, յետ թողնելով արդյունաբերական տեխնիկայի հետամնաց ձևերը: Յեւ անհ-

դուրս և գալիս, վոր մի կողմից՝ մեր յերկրում մեճ ուճեճ ակադեմիս ամենաառաջավոր իժաանութիւնը՝ խորհրդային իժաանութիւնը, իսկ մյուս կողմից՝ մեճ ուճեճ չափազանց հեռամեաց տեխնիկայով մի արդյունաբերութիւն, վորը մեզանում սոցիալիզմի յեղ խորհրդային իժաանութեան բազան է ետեղիստում: Կարծում եք արդոք, թե կարելի չէ հասնել սոցիալիզմի վերջնական հաղթանակին այս հակասութեան առկաութեան պայմաններում: Ի՞նչ է հարկավոր հիշյալ հակասութիւնը լիկվիդացիա անելու համար: Դրա համար պետք է ձգտել այն բանին, վոր կարողանանք հասնել և գերազանցել կապիտալիստական զարգացած յերկրների առաջավոր տեխնիկան:

Կապիտալիստական առաջավոր յերկրներին մենք հասել և գերազանցել ենք քաղաքական նոր կարգ՝ խորհրդային իշխանութիւն հաստատելու իմաստով: Այս լավ է: Բայց այս քիչ է: Սոցիալիզմի վերջնական հաղթանակի համար դեռևս անհրաժեշտ է հասնել այդ յերկրներին և գերազանցել նրանց նաև տեխնիկական-տնտեսական տեսակետից: Կամ մենք այդ նպատակին կհասնենք, կամ մեզ կսրբեն: Այս ճիշտ է վոչ միայն սոցիալիզմի կառուցման տեսակետից: Այս ճիշտ է նաև կապիտալիստական շրջապատման պայմաններում, մեր յերկրի անկախութեան պաշտպանութեան տեսակետից:

Անհնար է պաշտպանել մեր յերկրի անկախութիւնը՝ արդյունաբերական բաւարար բազա չունենալով պաշտպանութեան համար: Անհնար է ստեղծել նման արդյունաբերական բազա, չունենալով բարձր արդյունաբերական տեխնիկա:

Ահա թե ինչու համար է անհրաժեշտ, ահա թե ինչն է թելադրում մեզ ինդուստրիայի զարգացման արագ թափ հաղորդել:

Այս հետամնացութիւնը դարավոր հետամնացութիւնն է, վոր մեզ ժառանգութիւն է մնացել մեր յերկրի ամբողջ խնցյալ պատմութիւնից: Այս հետամնացութիւնը վորպես չարիք զգացվում էր և առաջ, նախահեղափոխական շրջանում, թե հետո, հեղափոխական շրջանում: Յերբ Պետրոս մեծը, գործ ունենալով արեւմտյան ավելի զարգացած յերկրների հետ, բանակին անհրաժեշտ նյութերը հալթայթելու և յերկրի պաշտպանութիւնն ուժեղացնելու համար տենդագին թափով գործարաններ ու ֆաբրիկաներ եր կոռուցում, ապա դա յուրահատուկ մի փորձ էր՝ հետամնացութեան շրջանակներից դուրս ցատկելու համար: Սակայն միանգամայն հասկանալի չէ, վոր հին դասակարգերից և վոչ մեկը—վոչ ֆեոդոլական արիստոկրատիան և վոչ էլ բուրժուազիան—չկարողացավ վճռել յերկրի հետամնացութիւնը լիկվիդացիա անելու խնդիրը: Դեռ ավելին. այդ դասակարգերը վոչ միայն չկարողացան լուծել այդ խնդիրը, այլև նրանք անընդունակ գտնվեցին այդ խնդիրը քիչ-շատ բավարար ձևով դնել: Մեր յերկրի դարավոր հետամնացութիւնը՝ կարելի չէ լիկվիդացիա անել միմիայն սոցիալիստական հաջող շինարարութեան հիման վրա, իսկ լիկվիդացիա անել այդ հետամնացութիւնը կարող է միայն պրոլետարիատը, վոր արդեն կառուցել է իր դիկտատուրան և իր ձեռքն առել յերկրի ղեկավարութիւնը:

Հիմարութիւն կլինե՞ր միթէր վել նրանով, թե քանի վոր մեր յերկրի հետամնացութիւնը մենք չենք

հնարել, այլ այն ժառանգությունն է մնացել մեզ մեր յերկրի ամբողջ պարմությունից, ապա, ուրեմն մենք չենք կարող և չպիտի պատասխանատու լինենք դրա համար: Այս սխալ է, ընկերներ: Քանի վոր մենք մեր ձեռքն ենք վերցրել իշխանությունը և յերկիրը սոցիալիզմի հիման վրա վերակառուցելու պարտականություն ենք հանձն առել, ապա մենք պատասխանատու չենք և պետք է պատասխանատու լինենք թե այն բոլորի համար, ինչ լավ է, և թե այն բոլորի համար, ինչ վատ է:

Յեւ հենց այն պատճառով, վոր մենք ենք պատասխանատու այդ ամենի համար, ուրեմն և պետք է լիկվիդացիա անենք մեր տեխնիկական-տնտեսական հետամնացությունը: Մենք անպայման պետք է կատարենք այդ գործը, յեթե իսկապես ցանկանում ենք հասնել առաջավոր կապիտալիստական յերկրներին և նրանցից առաջ ընկնել: Իսկ այդ անել կարող ենք միմիայն մենք, բայլշեիկներս, և ուրիշ վոչ վոք: Հենց նրա համար, վոր այդ խնդիրը կարողանանք կիրառել կյանքում, մենք պետք է սխտեմատիկորեն իրականացնենք մեր ինդուստրիայի զարգացման արագ տեմպը (իսկ վոր մենք այժմ իրականացնում ենք մեր ինդուստրիայի՝ զարգացման արագ տեմպը, այդ տեսնում են ամենքը):

Այն հարցը, թե մենք տեխնիկական-տնտեսական տեսակետից՝ պետք է հասնենք ու անցնենք առաջավոր կապիտալիստական յերկրներին, այս հարցը մեզ, բայլշեիկներին համար վոչ մի նորություն, վոչ մի անսպասելի բան չի ներկայացնում: Այդ հարցը մեզ մոտ դրվում էր դեռ 1917 թվին, նախահոկտեմբերյան

շրջանում: Այդ հարցը հարուցել է լենինը դեռ 1917 թվի սեպտեմբերին, Հոկտեմբերյան հեղափոխության նախորդակին, իմպերիալիստական պատերազմի շրջանում, իր՝ «Գալիք կատաստրոֆան և ինչպես կովել նրա դեմ» բրոշյուրի մեջ:

Ահա թե ինչ է ասել լենինն այդ առթիվ. «Հեղափոխությունն այն ատյան, վոր Ռուսաստանը միաճի ամսում իր ֆազաֆակաճ կարգով հասավ առաջավոր յերկրներին: Բայց այս ֆիչ է: Պատերազմն անգուր է յեվ հարցը դնում է անոգոֆ սրությամբ. — կամ կործանվել, կամ հասնել առաջավոր յերկրներին յեվ անցնել նրանց նայեվ սնեսսական տեսակետից... Կործանվել, կամ ամբողջ թափով ու առաջությամբ սլանալ առաջ: Պատմությունն այդպես է գրել հարցը: (Հատոր 14, մաս 2-րդ, էջ 213): Ահա թե վորքան սուր կերպով էր դնում լենինը մեր տեխնիկական տնտեսական հետամնացությունը լիկվիդացիա անելու հարցը:

Այս բոլորը լենինը գրել է Հոկտեմբերյան հեղափոխության նախորդակին, յերբ դեռ պրոլետարիատն իր ձեռքը չէր առել իշխանությունը, յերբ բայլշեիկները դեռ վոչ իշխանություն ունեյին, վոչ համայնացված արդյունաբերություն, վոչ միլիոնավոր գյուղացիներ ընդգրկող լայն ճյուղավորված կոոպերացիա, վոչ էլ կոլեկտիվ և խորհրդային տնտեսություններ: Այժմ արդեն, յերբ մենք ունենք վորոշ եյական նվաճումներ մեր տեխնիկական-տնտեսական հետամնացությունն արմատով լիկվիդացիա անելու համար, մենք կարող եյինք ձևափոխել լենինի խոսքերը մոտավորապես այսպես. «Մենք հասանք կապիտալիստական առաջա-

վոր յերկրներին և անցանք նրանց քաղաքական տեսակետից, պրոլետարիատի զիկտատուրան կառուցելով: Բայց այդ քիչ է, մենք պետք է ռգտագործենք պրոլետարիատի զիկտատուրան, մեր համայնացրած արդյունաբերությունը, տրանսպորտը, վարկային սխտեմը և այլն, կոոպերացիան, կոլեկտիվ տնտեսությունները, խորհրդային տնտեսությունները և այլն, վորպեսզի կարողանանք հասնել կապիտալիստական առաջավոր յերկրներին և անցնենք նրանց նաև տնտեսական ասպարիզում:

Ինդուստրիայի զարգացման արագ տեմպի հարցը մեզանում այնքան սուր բնույթ չեր ունենա, ինչպես այժմ, յեթե մենք ունենայինք նույնպիսի զարգացած արդյունաբերություն և նույնպիսի զարգացած տեխնիկա, ինչպես, որինակ Գերմանիան, յեթե մեր ժողովրդական ամբողջ տնտեսության մեջ ինդուստրիայի տեսակարար կշիռը նույնքան, բարձր լիներ, ինչպես, որինակ, Գերմանիայում: Այդ դեպքում մենք կարող եյինք ավելի դանդաղ տեմպով զարգացնել ինդուստրիան, առանց յերկյուղ կրելու, թե յետ կիմանք կապիտալիստական յերկրներից, գիտենալով, վոր կարող ենք մի հարվածով անցնել նրանց: Սակայն այդ դեպքում մեզանում գոյություն չեր ունենա տեխնիկական տնտեսական այն լուրջ հետամնացությունը, վոր այժմ կա: Բայց բանն ել հենց այն է, վոր մենք այս տեսակետից Գերմանիայից յետ ենք և տեխնիկական տնտեսական տեսակետից ամենևին ել չենք հասել նրան:

Ինդուստրիայի զարգացման արագ տեմպի հարցն այնքան սուր բնույթ չեր ունենա նաև այն դեպքում,

յեթե մենք պրոլետարիատի զիկտատուրայի միակ յերկրը չլինեյինք, ալ միայն պրոլետարական զիկտատուրայի յերկրներից մեկը, յեթե պրոլետարական զիկտատուրան հաստատված լիներ վոչ միայն մեր յերկրում, այլ և մյուս, ավելի առաջավոր յերկրներում, որինակ՝ Գերմանիայում և Ֆրանսիայում: Այն պայմանում, յերբ կապիտալիստական ողակավորումը մեզ համար այնպիսի լուրջ վտանգ չհանդիսանար, ինչպես այժմ—մեր յերկրի տնտեսական ինքնուրույնության հարցը, բնականաբար, յերկրորդական տեղ կըռներ և մենք կկարողանայինք մտնել պրոլետարական ավելի զարգացած պետությունների սխտեմի մեջ: Մենք կկարողանայինք նրանցից մեքենաներ ստանալ մեր արդյունաբերության և գյուղատնտեսության բեղմնավորման համար, նրանց հայթաթելով հումուլթ, պարենավորման մթերքներ, հետևաբար, մենք կկարողանայինք մեր ինդուստրիան ավելի պակաս արագ տեմպով զարգացնել:

Բայց դուք լավ գիտեք, վոր դեռ չկա այդ պայմանը. մենք դեռևս պրոլետարական զիկտատուրայի միակ յերկիրն ենք՝ չըջապատված կապիտալիստական յերկրներով, վորոնցից շատերը մեզանից խիստ առաջ են տեխնիկական տնտեսական տեսակետից:

Ահա թե ինչու տնտեսապես առաջավոր յերկրներին հասնելու և նրանցից առաջ ընկնելու հարցը կենիւր համարում եր մեր զարգացման կյանքի ու մահվան հարց:

Սրանք են այն արտաքին պայմանները, վորոնք մեզ թելադրում են մեր ինդուստրիայի զարգացման ավելի արագ տեմպ տալ՝ վորպես մեր ամբողջ ժողո-

վրդական տնտեսության ղեկավար սկզբունք: Յես նկատի ունեմ մեր հողագործության ծալրահեղ հետա-
մնացությունը, նրա տեխնիկան և նրա մշակութիւնները: Յես նկատի ունեմ այն, վոր մեր յերկրում գոյութիւն
ունի մանր արտադրողների գերիշխան մեծամասնու-
թյուն՝ բաժան-բաժան, բոլորովին հետամնաց արտա-
դրութեամբ, վորի հետ համեմատած, մեր խոշոր սոցի-
ալիստական արդյունաբերութիւնը մի կղզի յե ծո-
վում, կղզի, վորի բազան որեցոր ընդարձակվում ե,
վորը, սակայն, այնուամենայնիւ, դեռ մի կղզի յե ծո-
վում: Մեզանում սովորաբար ասում են, թե ինդուս-
տրիան ժողովրդական ամբողջ տնտեսութեան, այդ
թվում նաև գյուղատնտեսութեան, ղեկավար սկզբունքն
ե, թե ինդուստրիան այն բանալին ե, վորի միջոցով
կարելի յե հետամնաց, բաժան-բաժան հողագործու-
թյունը վերակառուցել կոլեկտիվիզմի բազայի վրա:
Այս միանգամայն ճիշտ ե: Յեմ սրանից չպետք ե նա-
հանջենք վոչ մի բոլի: Բայց պետք ե հիշել և այն
վոր յեթե ինդուստրիացումը ղեկավար սկզբունք ե,
ապա գյուղատնտեսութիւնը հանդիսանում ե ինդուս-
տրիայի զարգացման բազան և՛ վորպես ինդուստրի-
այի պրոդուկցիան սպառող մի շուկա, և՛ վորպես հու-
մուլթ ու մթերք հայթայթող, և՛ վորպես մի աղբյուր
եքսպորտի ռեզերվների, վորոնք անհրաժեշտ են, վոր-
պեսպի ժողովրդական տնտեսութեան կարիքների հա-
մար սարքավորում ներմուծենք: Կարելի՞ յե առաջ
տանել ինդուստրիան, թողնելով գյուղատնտեսութիւ-
նը բոլորովին հետամնաց տեխնիկայի պայմաններում,
չապահովելով ինդուստրիայի համար գյուղատնտեսա-
կան բազա, չվերակառուցելով գյուղատնտեսութիւնը

և ինդուստրիային չմոտեցնելով այն: Վնչ, չի կարելի:
Այստեղից խնդիր ե ծագում՝ առավելագոյն չափով
ապահովել գյուղատնտեսութիւնն արտադրութեան մի-
ջոցներով և վործիքներով, վորոնք անհրաժեշտ են
արագացնելու և առաջ շարժելու նրա վերակառուցման
գործը՝ տեխնիկական նոր բազայի վրա: Բայց այդ
խնդիրն իրականացնելու համար անհրաժեշտ ե մեր
ինդուստրիայի զարգացման արագ տեմպ: Հարկավ բա-
ժան-բաժան և ցիրուցան գյուղական տնտեսութիւն-
ների վերակառուցումն անհամեմատ ավելի ծանր գործ
ե, քան միավորյալ կենտրոնացված սոցիալիստական
արդյունաբերութեան վերակառուցումը:

Բայց այս խնդիրը դրված ե մեր առջև, և մենք
պիտի լուծենք այն: Իսկ այս խնդիրը կարելի յե լու-
ծել միայն արդյունաբերութեան զարգացման արագ
տեմպի վրա հիմնվելով: Չի կարելի անվերջ, այսինքն՝
չափազանց յերկար ժամանակաընթացքում խորհրդա-
յին իշխանութիւնը և սոցիալիստական շինարարու-
թիւնը հենել յերկու տարբեր հիմքերի վրա՝ ամենա-
խոշոր միավորյալ սոցիալիստական արդյունաբերու-
թեան հիմքի և ամենից ավելի տրորված հետամնաց
մանր ապրանքային գյուղացիական տնտեսութեան
հիմքի վրա:

Պետք ե աստիճանաբար, բայց սիստիմատիկա-
բար և համառորեն փոխադրել գյուղատնտեսութիւնը
տեխնիկական նոր բազայի վրա, խոշոր արտադրու-
թեան բազայի վրա, սոցիալիստական արդյունաբերու-
թեանը մոտեցնելով այն: Կամ կլուծենք այս խնդիրը,
և այն ժամանակ ապահովված ե վերջնական հաղթա-
նակը, կամ կհեռանանք այս խնդրից, և չենք լուծի

այն—և այն ժամանակ վերադարձը դեպի կապիտալիզմն անխուսափելի յերևույթ կարող է դառնալ:

Ահա թե ինչ է ասում այս առթիվ Լենինը. «Քաճի դեռ մենք ապրում ենք մամբ-գյուղացիական մի յերկրում, Ռուսաստանում կապիթալիզմի համար գոյություն ունի ավելի ամուր սեփական բազա, քան կոմունիզմի համար:

Անհրաժեշտ է հիշել այս: Գյուղի կյանքն ուժեղացողքամբ դիտող յեվ այդ՝ բազաի կյանքի հետ համեմատող ամեն վոք գիտե, վոր մենք կապիթալիզմը արմատախիլ չենք արել յեվ ճերձիք բռնամուկ հիմքը չենք խախտել: Այդ բռնամուկ մամբ սեփասուկայան ցնորհիվ է ապրում յեվ նրան վոյնացնելու համար կա մի միջոց, այն է՝ յերկրի սեփասուկությունը, այդ թվում նայեվ հողագործությունը, փոխադրել ժամանակակից խոտոր արագությունը սեփանկական նոր բազայի վրա, իսկ այդ բազամ միմիայն ելեկտրականությունն է՝ կոմունիզմը—այդ խորհրդային իշխանությունն է պլուս ամբողջ յերկրի ելեկտրիֆիկացիան: (Ռուսերեն հրատարակություն, հատոր 17, էջ 427—428):

Այդ ճառը Լենինն արտասանել է խորհուրդների 8-րդ համագումարում 1920 թվականի դեկտեմբեր ամսին, նեպը մտցնելու հենց նախորդակին, յերբ նա հիմնավորում էր այսպես կոչված ելեկտրիֆիկացիայի պլանը, այսինքն ГОЕЛРО պլանը: Այս հիման վրա միջանի ընկերներ ասում են, թե Լենինի այս ցիտատում արտահայտած սկզբունքներն անպորժադրելի լին այլևս այժմյան իրականության մեջ: Հարց է ծագում ինչո՞ւ: Այն պատճառով—ասում են նրանք,—վոր շատ

շուր է հոսել այն որվանից: Մենք այժմ ունենք սոցիալիստական զարգացած արդյունաբերություն, մենք ունենք կոլլեկտիվ տնտեսություններ, վորպես մասնաշաղկապ յերևույթ, մենք ունենք հին և նոր խորհրդային տնտեսություններ, մենք ունենք զարգացած կոոպերատիվ կոզմակերպությունների ճոխ ցանց, մենք ունենք վարձակալաններ՝ գյուղացիական տնտեսությունների սպասարկման համար, մենք կերտում ենք կոնտրակտացիայի մեթոդը, վորպես կապի մի նոր ձև, մենք կարող ենք բանի դնել այս բոլոր և ուրիշ շատ լծակներ գյուղատնտեսությունն աստիճանաբար նոր տեխնիկայի բազայի վրա փոխադրելու համար: Այս ամենը ճիշտ է: Սակայն ճիշտ է նաև այն, վոր չնայած այս բոլորին, մենք դեռևս մանր-գյուղացիական յերկիր ենք, վորտեղ գերիշխում է մանր արտադրությունը: Իսկ հիմնականն այս է: Յեվ քանի այս հիմնականը մնում է, պահպանում է իր ուժը, Լենինի այն թեզիսը, թե՝ «քանի դեռ մենք ապրում ենք մանր գյուղացիական յերկրում՝ մեղ մոտ կապիտալիզմի համար գոյություն ունի ավելի ամուր տնտեսական բազա, քան կոմունիզմի համար», ուրեմն և կապիտալիզմի վերականգման վտանգը դատարկ Ֆրազ չէ:

Նույնն է ասում Լենինը ամենասուր ձևով նաև «Պարենհարկի մասին» վերնագրով իր բրոշյուրի պաշտում, վոր գրել է արդեն նեպը մտցնելուց հետո (ապրիլ—մայիս 1921 թ.):

«Յեթե 10—20 տարուց հետո ելեկտրիֆիկացիան լինի, ապա ամենևին զարհուրելի չի լինի մանր հողագործի ինդիվիդուալիզմը և ազատ առևտուրը նրա տեղական շրջանառության մեջ: Յեթե ելեկտրիֆիկացիան

չլինի, ապա, միևնույնն է, չենք կարող խուսափել դեպի կապիտալիզմը վերադառնալուց»:

Յեվ ապա նույն տեղում ասված է. «10—20 տարի ճիշտ փոխհարաբերություններ գյուղացիության հետ—և ապահովված է հաղթանակը համաշխարհային մասշտաբով (նույնիսկ յեթե ուշանան պրոլետարական հեղափոխությունները, վորոնք աճում են), այլապես 20—40 տարի տանջանքներ և սպիտակ-գվարդիական տերրոր» (Լենինյան ժողովածու, V, եջ 37): Ահա ինչպես սուր կերպով է դնում հարցը Լենինը՝ կամ երկտրիֆիկացիա, այսինքն յերկրի տնտեսության, այդ թվում նաև գյուղատնտեսության, փոխադրումը ժամանակակից խոշոր արտադրության տեխնիկական նոր բաղադրի վրա, կամ վերադարձ դեպի կապիտալիզմը:

Ահա թե ինչպես է հասկանում Լենինը «գյուղացիության հետ ճիշտ փոխհարաբերությունների» հարցը: Բանն այն չէ, վոր մենք շոյենք գյուղացուն և այդ համարենք նրա հետ ճիշտ փոխհարաբերությունների հաստատում, վորովհետև շոյումը մեզ հեռու չի տանի, այլ այն, վոր ողնենք գյուղացուն փոխադրելու իր տնտեսությունը «ժամանակակից խոշոր արտադրության տեխնիկական նոր բաղադրի վրա», վորովհետև այդ է գյուղացիությունը չքավորությունից փրկելու հիմնական ուղին:

Իսկ անկարելի չէ յերկրի տնտեսությունը փոխադրել տեխնիկական նոր բաղադրի վրա՝ առանց մեր ինդուստրիայի և ամենից առաջ արտադրության միջոցների արտադրման զարգացման արագ տեմպի:

Այդպես են մեր ներքին պայմանները, վորոնք

մեզ թելադրում են արագ տեմպ տալ ինդուստրիայի զարգացմանը:

Ահա թե արտաքին և ներքին ինչ պայմաններից է բղխում մեր ժողովրդական տնտեսությունը վերստուգել թվերի լարվածությունը:

Ահա այն հիմքը, վոր մեր բյուջետային և արտաբյուջետային տնտեսական պլանները մշակվում են լարվածության նշանի տակ, հիմնական շինարարություն մեջ խոշոր ներդրումներ անելու նշանի տակ, ներդրումներ, վորոնց նպատակն է՝ պահել ինդուստրիայի զարգացման արագ տեմպը:

Կարող են հարցնել, թե վճարող է ասված այդ և թեղերի վճար մասում:

Ձայն.— Այո, վճարող է ասված այդ:

Սեալից.— Այդ մասին թեղիսներում խոսում է արդյունաբերության 28—29 թ. հիմնական ներդրումների գումարը: Չե վոր թեղիսները կոչվում են վերստուգել թվերի թեղիսներ: Այդպես է, կարծեմ, ընկերներ:

Ձայն.— Այո:

Սեալից.— Այդպես, ուրեմն, այդ թեղիսներում ասված է, վոր մենք արդյունաբերության և հիմնական աշխատանքներին 28—29 թ. հատկացրել ենք 1,650 միլիոն ռուբլի: Այլ խոսքով՝ այս տարի մենք արդյունաբերության վրա ծախսելու յենք 330 միլ. ռուբլով ավելի, քան անցյալ տարի: Այդպիսով դուրս է գալիս, վոր մենք վնչ միայն պահպանում ենք ինդուստրիայի վարգացման տեմպը, այլ դեռ մի քաջ էլ առաջ ենք գնում, արդյունաբերությանը հատկացնելով անցյալ տարվանից ավելի, այսինքն՝ ուժեղացնելով ար-

դյունաբերութեան հիմնական աշխատանքները թե
րացարձակորեն և թե համեմատաբար: Այստեղ և ժո-
ղովրդական տնտեսութեան ստուգիչ թվերի թեզիսնե-
րի առանցքը: Իսկ ընկերներից վոմանք «հենց փղին
չնկատեցին», փղին, ծուռուժուռ բծախնդրութեամբ
քննադատում ելին վերստուգիչ թվերի թեզերը, իսկ
ամենազլխավորը չնկատեցին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊՐՈՔԼԵՄԸ

Մինչև այժմ յես խոսում ելի թեզիսների առա-
ջին հիմնական հարցի մասին, այն է՝ ինդուստրիայի
զարգացման տեմպի մասին: Այժմ անցնենք յերկրորդ
հիմնական հարցին՝ հացահատիկի պրոբլեմին: Թե-
զիսների բնորոշ գիծն այն է, վորնրանք ծանրութեան
կենտրոն են դարձնում ընդհանրապես դյուղատնտեսու-
թեան և մասնավորապես հացահատիկի տնտեսութեան
զարգացման պրոբլեմը: Ճիշտ է թեզիսների այդ դիր-
քավորումը: Յես կարծում եմ՝ ճիշտ է: Դեռ հուլիսյան
պլենումում խոսվում էր, վոր մեր ժողովրդական
տնտեսութեան զարգացման դժվարութեանն ընդհան-
րապես մեր դյուղատնտեսութեան և առանձնապես հա-
ցահատիկային տնտեսութեան ծայրահեղ հետամնացու-
թեանն է: Յերբ ասում են, թե մեզանում դյուղատն-
տեսութեանը յետ է մնում արդյունաբերութեանից, և
գանգատվում են այդ հանգամանքից, ապա այդ, ի-
հարկե՝ լուրջ չե: Դյուղատնտեսութեանը միշտ յետ և
մնացել արդյունաբերութեանից և յետ է մնալու: Այս
հատկապես ճիշտ է մեր պայմաններում, վորտեղ ար-
դյունաբերութեանը մեծագույն չափով համակենտրո-
նացած է, իսկ դյուղատնտեսութեանը մեծագույն չա-

փով ցրված: Հասկանալի չե, վոր միավորյալ արդյու-
նաբերութեանն ավելի արագ կզարգանա, քան ցրված
դյուղատնտեսութեանը: Սրանից է ըղիւմ, իմիջիայ-
լոց, արդյունաբերութեան առաջնորդող դերը դյուղա-
տնտեսութեան նկատմամբ: Ուստի, գյուղատնտեսու-
թեան սովորական յետ մնալն արդյունաբերութեանից
դեռ հիմք չի տալիս մեզ հացահատիկի պրոբլեմ դնել:
Դյուղատնտեսութեան և մասնավորապես հացահատի-
կի տնտեսութեան պրոբլեմը հանդես է գալիս միայն
այն ժամանակ, յերբ գյուղատնտեսութեան սովորական
յետ մնալն ինդուստրիայից փոխվում է դյուղատնտե-
սութեան զարգացման տեմպի ծայրահեղ հետամնացու-
թեան: Ժողովրդական տնտեսութեան ներկա դրութեան
բնորոշ գիծն այն է, վոր մեզանում փաստ է հացա-
հատիկի տնտեսութեան զարգացման տեմպի չափազանց
հետամնացութեանն ինդուստրիայի զարգացման տեմ-
պից, ինչպես և այն, վոր հսկայական չափով աճել է
սպրանքային հացահատիկի պահանջը՝ աճող քաղաք-
ների և արդյունաբերական վայրերի կողմից:

Ընդ վորում խնդիրն այն չե, վոր ինդուստրիայի
զարգացման տեմպը թուլացնենք, հացահատիկի տն-
տեսութեան մակարդակին հասցնելով այն (այդ տակն
ու վրա կաներ մեր բոլոր ծրագրերը և զարգացումը
դեպի յետ կդարձներ), այլ այն է, վոր հացահատիկի
տնտեսութեան զարգացումը հասցնենք ինդուստրիայի
զարգացման տեմպին և բարձրացնենք հացահատիկի
տնտեսութեան զարգացման տեմպը մի մակարդակի,
վորն ապահովի ժողովրդական ամբողջ տնտեսութեան
արդյունաբերութեան և հողագործութեան արագ առաջ-
խաղացումը:

կամ մենք կլուծենք խնդիրը, և հենց դրանով էլ կլուծվի հացահատիկի պրոբլեմը, և կամ մենք չենք կարողանա լուծել այդ խնդիրը, և այն ժամանակ անխուսափելի կլինի սոցիալիստական քաղաքի և մանր գյուղացիական գյուղի կապի խզումը: Այդպես ե պերված խնդիրը, ընկերներ: Այս և հացահատիկի պրոբլեմի ելությունը:

Ձի նշանակում արդյոք այս, վոր մենք այժմ պործ ունենք «անշարժության» հետ հացահատիկի տնտեսության «լճացման» և կամ նույնիսկ նրա «դեգրադացիայի» հետ: Ընկ. Ֆրոմկինը հենց այդպես էլ դնում է հարցն իր յերկրորդ նամակում, վորը նրա պահանջով մենք այսոր բաժանեցինք Կենտկոմի և ԿՎՀ անդամներին: Նա այդ նամակում ուղղակի ասում է, թե մեր գյուղատնտեսության մեջ «լճացում» կա:

«Դեգրադացիայի մասին,—ասում է նա,—մենք չենք կարող գրել մամուլում, բայց կուսակցության մեջ մենք չպետք է թաղցնենք, վոր այս լետ մնալը հավասար է դեգրադացիայի»: Ճիշտ է արդյոք ընկ. Ֆրոմկինի այս պնդումը: Իհարկե ճիշտ չե: Մենք, Քաղբյուրոյի անդամներս, հիմնովին տարամիտում ենք մեր հացահատիկի տնտեսության կացության հարցի նման լուսաբանության հետ:

Իսկապես, ի՞նչ բան է դեգրադացիան և ինչո՞վ նա պիտի արտահայտվի գյուղատնտեսության մեջ. դա ակներևորեն պիտի արտահայտվի գյուղատնտեսությունը դեպի լետ, դեպի ցած մղելով և տնտեսարարության նոր ձևերից դեպի հին, դեպի միջնադարյան ձև-վերը տանող շարժումով: Դա պետք է արտահայտվի նրանով, վոր գյուղացիությունը, ասենք, յեռադաշտ

սխտեմից անցնի հարոսային (переложное) տնտեսության, գութանից և մեքենայից՝ արորին, զոված ու ընտիր տեսակի սերմացուից՝ չզոված և հասարակ սերմացուն, հողագործության ժամանակակից կուլտուրայից՝ ավելի ցածր կուլտուրային, և այլն և այլն:

Բայց միթե այժմ նման չերևոյթներ նկատվում են: Միթե ամենքին և յուրաքանչյուրին հայտնի չե, վոր գյուղացիությունն ամեն տարի տաւնյակ և հարյուր հազար տնտեսություններով յեռադաշտից ու քառադաշտից անցնում է բազմադաշտ սխտեմին, հասարակ սերմացուից՝ ընտիր տեսակի սերմացուն, արորից՝ գութանին ու մեքենային և հողագործության ցածր կուլտուրայից դեպի նրա բարձր կուլտուրան: Իսկ սա ի՞նչ դեգրադացիա չե:

Ընկ. Ֆրոմկինն իր տեսակետը հիմնավորելու համար առհասարակ սիրում է բռնել Քաղբյուրոյի այս կամ այն անդամի փեշերից. միանգամայն հնարավոր է, վոր նա տվյալ դեպքում էլ բռնի ընկ. Բուխարինի փեշերից, վորպեսզի ապացուցի, թե ընկ. Բուխարինը «նույնն է ասում» իր «Եկոնոմիստի դիտողություններ» հոդվածում: Սակայն Բուխարինն ամենևին նույնը չի ասում: Ընկեր Բուխարինն իր հոդվածում գրել է մի վերացական թեորիական հարց՝ դեգրադացիայի հնարավորության կամ վտանգի մասին: Դատելով վերացականորեն, հարցի նման դրվածքը միանգամայն հնարավոր է և որինաչափ: Իսկ ի՞նչ է անու՞մ Ֆրոմկինը: Նա դեգրադացիայի հնարավորության վերացական հարցը դարձնում է գյուղատնտեսության դեգրադացիայի փաստ: Յե՛վ այս նա անվանում է հացա-

հատիկի տնտեսութեան վիճակի վերլուծութիւնը: Ընկերներ, մթթե ծիծաղելի չե այս:

Էնթ խորհրդային իշխանութիւնը կլինեմ, յետե նա իր գոյութեան 11-րդ տարում գլուղատնտեսութիւնը դեգրադացիայի հասցներ: Այո, այդպիսի իշխանութիւնը հարկավոր եր վնդել, և վոչ թե պաշտպանել: Յեվ բանվորները վաղուց արդեն վոնդած կլինային այդ իշխանութիւնը, յետե նա գլուղատնտեսութիւնն իսկապես հասցներ դեգրադացիայի:

Մենք ունենք բուրժուական ամեն տեսակի սպեցներ, վորոնք քնում են ու յերազում անսնում, թե գլուղատնտեսութիւնը դեգրադացիայի յե յենթարկվում:

Դեգրադացիայի մասին մի ժամանակ յերգել և նաև Տրոցկին: Յեա չեյի սպասում, թե ընկ. Ֆրոնկելինը ևս կկանգնի այդ կասկածելի ճանապարհի վրա:

Ինչի վրա յե հիմնում ընկ. Ֆրոնկելինն իր պընդումը դեգրադացիայի մասին: Ամենից առաջ նրա վրա, վոր այս տարի մեղանում հացահատիկների ցանքն ավելի քիչ տարածութիւն ե բռնում, քան անցյալ տարի: Ինչի վրա ե բացատրվում այս փաստը: Գուցե խորհրդային իշխանութեան քաղաքականութեամբ: Իհարկե վոչ: Այդ բացատրվում ե նրանով, վոր աշնանացանքն Ուկրաինայի տափաստաններում, մասամբ ել Հյուսիսային Կովկասում, փչացել ե, այլ ևս յե յերաշտով, վոր այս տարի յեղավ Ուկրաինայի նույն շրջաններում: Յետե չլինային կլիմայական այդ անբարենպաստ պայմանները, վորոնցից ամբողջութեամբ և լիովին կախված և գլուղատնտեսութիւնը, սուտ այս տարի մեղանում հացահատիկների ցանքսի տարածութիւնը

դոնե մի միլիոն դեսիատինով ավելի կլինեմ, քան անցյալ տարի:

Ապա նա իր պնդումը հիմնավորում ե նրանով, վոր հացահատիկների ընդհանուր արտադրանքն այս տարի միայն մի քիչ ե ավելի անցյալ տարվանից (ավելի յե 70 միլիոն փթով), իսկ ցորենն ու հաճարը պակաս են 200 միլիոն փթով: Ինչի վրա ե բացատրվում այս բոլորը: Յերաշտի և աշնանացանի ցրտահար լինելու միևնույն յերևույթներով: Յետե չլինային կլիմայական այս անբարենպաստ պայմանները, մեր հացի ընդհանուր արտադրանքն այս տարի 300 միլիոնով ավելի կլինեմ, քան անցյալ տարի:

Ինչպես կարելի յե աչքաթող անել այնպիսի ֆակտորները, ինչպես յերաշտը, սառնամանիքները և այլ նման յերևույթներ, վոր վճռական նշանակութիւն ունեն այս կամ այն ուսոյնի համար:

Մեր խնդիրն ե այժմ—ընդարձակել ցանքսի տարածութիւնը 7 տոկոսով, բարձրացնել բերքատվութիւնը 3 տոկոսով և ավելացնել հացամթերքների ընդհանուր արտադրանքը, կարծեմ, 10 տոկոսով:

Կասկած չի կարող լինել, վոր մենք ամեն միջոց ձեռք կառնենք այս խնդիրների իրագործման համար: Սակայն անհնար չե նաև այն, վոր, չնայած մեր չեռնարկումներին, մենք նորից դեմ առնենք մասնակի անբերքատվութեան, ցանքսի ցրտահարութեան, կամ անբերքատվութեան, ցանքսի ցրտահարութեան, կամ յերաշտի այս կամ այն շրջանում, ըստ վորում հնարավոր ե, վոր այդ պարագաների հետեանքով հացահատիկի կուլտուրաների ընդհանուր արտադրանքը վորոշ չափով նվազի մեր ծրագրի համեմատութեամբ, կամ

մինչև իսկ այս տարվա ընդհանուր արտադրանքի համեմատությամբ:

Արդյոք այդ կնշանակի, թե գյուղատնտեսությունը «դեպրադացիայի չե յենթարկվում», թե այդ «դեպրադացիայի» համար մեղավոր ե խորհրդային իշխանության քաղաքականությունը, թե մենք գյուղացուն զրկել ենք տնտեսական շահագրգռությունից, թե մենք նրան «զրկել ենք» տնտեսական հեռանկարից:

Միքանի տարի առաջ Տրոցկին ել նույն սխալն եր անում, պնդելով, վոր անձրեք նշանակություն չունի գյուղատնտեսության համար: Ընկեր Ռիկովը նրան առարկում եր, պաշտպանություն գտնելով կենտրոնի անդամների անագին մեծամասնության կողմից: Այժմ ընկ. Ֆրոմկինը նույն սխալն ե անում, զանց առնելով կլիմայի պայմանները, վորոնք վճռական նշանակություն ունեն գյուղատնտեսության համար, և ջանալով ամեն ինչ դցել մեր կուսակցության քաղաքականության վրա:

Վորոնք են այն ուղիները և յեղանակները, վոր անհրաժեշտ են ընդհանրապես գյուղատնտեսության, առանձնապես հացահատիկի տնտեսության զարգացման տեմպը բարձրացնելու համար:

Այդպիսի յերեք ճանապարհ կամ կանալ կա— բերքատվության բարձրացում, չքավոր-միջակ անհատական տնտեսությունների ցանքսերի ընդլայնում, կոլլեկտիվ տնտեսությունների հետագա զարգացում, հին խորհրդային տնտեսությունների ընդլայնում և նորերի զարգացում: Այս մասին խոսվել ե դեռևս հուլիսյան պլենումի բանաձևում: Թեզիսները կրկնում են

հուլիսյան պլենումում ասածները, բայց հարցը դնում են ավելի կոնկրետ կերպով և նրան տալիս են թվական արտահայտություն՝ այդ գործի մեջ վորոշ ներդրումներ անելու իմաստով: Ֆրոմկինն այստեղ ել առիթ զսուով բծախնդրություն անելու: Նա կարծում ե, վոր յեթե առաջին տեղը տրվում ե անհատական տնտեսությանը, յերկրորդ ե յերրորդ տեղը— կոլլեկտիվ տնտեսություններին ու խորհրդային տնտեսություններին, ապա, ուրեմն, այդ ուրիշ վոչինչ չի նշանակում, բայց յեթե նրա տեսակետի հաղթանակը: Այս ծիծաղելի յե, ընկերներ: Հասկանալի յե, վոր յեթե գործին մոտենալով լինենք գյուղատնտեսության այս կամ այն ձևերի տեսակարար կշռի տեսակետից, ապա ուրեմն առաջին տեղը պետք ե տալ անհատական տնտեսությանը, վորովհետև վերջինս տալիս ե համարյա 6 անգամ ավելի ապրանքային հաց, քան կոլլեկտիվ տնտեսություններն ու խորհրդային տնտեսությունները:

Իսկ յեթե գործին մոտենալով լինենք տնտեսության տիպի տեսակետից, այն տեսակետից, թե տնտեսությունների ձևերից վոր ձևն ե ավելի մոտ մեզ, առաջին տեղը պետք ե տալ կոլլեկտիվ տնտեսություններին ու խորհրդային տնտեսություններին, վորոնք անհատական գյուղացիական տնտեսության համեմատությամբ տնտեսության բարձրագույն տիպն են հանդիսանում: Միթե դեռևս հարկ կա ապացուցելու, վոր այս յերկու տեսակետները հավասարապես ընդունելի յեն մեզ համար:

Իհնչ ե պահանջվում, վորպեսզի մեր աշխատանքն ընթանա այդ բոլոր յերեք ճանապարհով, վորպեսզի մենք գործնականորեն հասնենք գյուղատնտեսության

կելու գյուղացիութեան վոչ ավելի, քան 2—3 տոկոսը, այսինքն կուլակութեան ամենահարուստ մասը:

Իսկ ի՞նչ է կատարվում իրականում:

Կան մի ամբողջ շարք շրջաններ, վորտեղ հարկում են 10—12, յերբեմն ել ավելի տոկոսը, այդպիսով դիպչելով նաև գյուղացիութեան միջակ մասին: Ժամանակը չէ՞ վերջ տալ այս հանցագործութեանը: Իսկ մեր թանգադին «քննադատները» այս և սրանց նման խայտառակությունները վերացնելու կոնկրետ միջոցներ նշելու փոխարեն բառախաղով են զբաղվում, առաջարկելով փոխարինել «կուլակների ամենահարուստ մասը» բառերը «կուլակների ամենագործ մասը» կամ «կուլակների ամենավերին շերտը» բառերով: Կարծես թե այդ միևնույնը չէ: Ապացուցված է, վոր մենք եւս ենք մոտ 5 տոկոս կուլակություն: Ապացուցված է, վոր անհատական հարկման որենքը մեղանում հարկում և ծխերի 2—3 տոկոսը, այսինքն կուլակների ամենահարուստ մասը: Ապացուցված է, վոր գործնականում այդ որենքը խախտվում է մի ամբողջ շարք շրջաններում: Իսկ մեր «քննադատները», փոխանակ այդ յերևույթների վերացման կոնկրետ միջոցները նշելու, բառերի քննադատություն են ծավալում, չկամենալով հասկանալ, վոր դրանով դրությունը մաղսչափ անդամ չի փոխվում:

Իսկական աղանդավորական քարոզիչներ ..

Ձայն.— Առաջարկում են անհատական հարկման յենթարկել բոլոր կուլակներին:

Ստալին.— Այդ դեպքում պետք է պահանջել վերացնելու 2—3 տոկոսային անհատական հարկման որենքը:

Մինչդեռ յես չեմ լսել, վոր մեկն ու մեկը պահանջեր վերացնել անհատական հարկման որենքը: Ասում են, թե անհատական հարկման որենքի սահմանների կամայական լայնացումը նպատակ ունի լրացնել տեղական բյուջեն: Բայց տեղական բյուջեն չի կարելի լրացնել որենքի խախտման միջոցով, կուսակցութեան գերեկավարի խախտման միջոցով: Հեղափոխական որինականութեան կենսագործումը, կոնտրակտացիայի կարգով չքաղվոր-միջակ տնտեսություններին գործնական ոգնություն հասցնելը և այլն, նշանակելի չափով կուժեղացնեն գյուղացու տնտեսական շահագրգռությունը Ընկ. Ֆրոմկինը կարծում է, թե մենք սպանեցինք կամ համարյա թե սպանեցինք այդ շահագրգռությունը, զրկելով գյուղացուն տնտեսական հեռանկալից: Այդ, իհարկե, անհեթեթություն է: Յեթե այդ ճիշտ է, այն ժամանակ անհասկանալի չէ, թե ել ինչով է պահպանվում բանվոր դասակարգի կապն ու դաշինքը գյուղացիութեան հիմնական մասսաների հետ: Հո չի՞ կարելի կարծել, թե այդ դաշինքը բարոյական հո չի՞ կարելի կարծել, թե հասկանալ, վոր բանդաշինք է: Վերջապես պետք է հասկանալ, վոր դասակարգի և գյուղացիութեան դաշինքը հաշվի վրա հիմնված դաշինք է, յերկու դասակարգի շահերի դաշինք, բանվորների և գյուղացիութեան հիմնական մասսաների դասակարգային դաշինք, վորի նպատակն է փոխադարձ ոգոտը:

Մեր կուսակցությունը գոյություն ունի, նա դեռևս լիկվիդացիայի յենթարկված չէ: Խորհրդային իշխանությունը գոյություն ունի, նա դեռևս լիկվիդացիայի յենթարկված չէ: Յեվ յեթե տեղական բյուջեյի միջոցները չեն բավում, ապա պետք է դնել տե-

զական բյուջեի հարցը, և վոչ թե խախտել որեւնքներն ու փոխել կուսակցութեան ցուցումները:

Այնուհետեւ անհրաժեշտ է ավելի ևս պարզացնել անհատական չքավոր և միջակ տնտեսութեաններին խթանումը: Հասկանալի չէ, վոր յեթե մենք սպանե-
լինք, կամ գրեթե սպանելինք գյուղացիութեան տնտե-
սական շահագործութեանը, գրկելով գյուղացիներին
տնտեսական հեռանկարից, ապա մեղանում վոչ կսույ
կլինեն և վոչ ել բանվոր դասակարգի և գյուղացիու-
թեան դաշինք: Ակներե և, վոր աշտեղ կարող է խոսք
լինել վոչ թե չքավոր-միջակային մասսաների տնտե-
սական շահագործութեան «ստեղծելու» կամ «աշատ
արձակելու» մասին, այլ այն ուժեղացնելու և առավել
ևս զարգացնելու մասին բանվոր դասակարգի և գյուղ-
ացիութեան հիմնական մասսաների փոխադարձ ուղի
համար: Հենց այդ են վկայում, ահա, ժողովրդական
տնտեսութեան ստուգիչ թվերին վերաբերող թեղիս-
ները:

Անհրաժեշտ է, վերջապես, ուժեղացնել գյուղին
ապրանքներ հայթայթելը: Յիս նկատի ունեմ ինչ-
պես սպառման ապրանքները, աշտեղ ել, մանավանդ,
արտադրական բնույթ ունեցող ապրանքները (մեքե-
նաները, պարարտանյութերը և այլն), վորոնք կա-
րող են բարձրացնել գյուղատնտեսական մթերքների
արտադրութեանը: Չի կարելի ստել, թե այս ասպա-
րիզում ամեն ինչ կարգին է: Դուք պիտեք, վոր ապ-
րանքի սովի յերևույթները դեռևս լիկվիդացիայի չեն
յենթարկված և, թերևս, այնքան ել շուտ չեն յենթարկ-
վի: Մեր կուսակցութեան վորոշ շրջաններում գոյու-
թեան ունի այն իլլյուզիան, թե մենք հենց այժմ եեթ

կարող ենք լիկվիդացիայի յենթարկել ապրանքի սովը:
Այս, դժբախտաբար, ճիշտ չէ: Պետք է նկատի առնել,
վոր ապրանքային սովի յերևույթները, նախ՝ կապված
են բանվորների և գյուղացիների բարեկեցութեան
տեման հետ, այն ապրանքների վճարունակ պահանջի
վիթխարագույն տեման հետ, վորոնց արտադրութեանը
վիթխարագույն տեման հետ, վորոնց վորոնք վողջ պա-
տարեցտարի բարձրանում է, բայց վորոնք վողջ պա-
հանջը բավարարել չեն կարողանում, և յերկրորդ՝
արդյունաբերութեան վերակառուցման արդի շրջանի
հետ: Արդյունաբերութեան վերակառուցում նշանա-
կում է միջոցների տեղափոխութեան սպառման մի-
ջոցներ արտադրելու ասպարիզից դեպի արտադրու-
թեան միջոցներ արտադրելու ասպարեղը: Առանց սրա
արդյունաբերութեան վորեք լուրջ վերակառուցում չի
լինում և չի յի կարող լինել, մանավանդ՝ մեր խոր-
հըրդային պայմաններում:

Բայց ի՞նչ է նշանակում այս: Այս նշանակում է,
վոր դրամ է դրվում նոր ձեռնարկութեանների կա-
ռուցման մեջ, վոր աճում է քաղաքների և նոր սպա-
ռողների թիվը, մինչդեռ այդ նոր ձեռնարկութեաննե-
րը կարող են ապրանքային նոր մասսա տալ միմիայն
3—4 տարուց հետո: Դժվար չէ ըմբռնել, վոր այս
հանգամանքը չի կարող նպաստել ապրանքային սովի
լիկվիդացիային:

Նշանակում է արդյոք այս, թե մենք պիտի ձեռ-
նարկ ծալած նստենք և խոստովանենք մեր անզորու-
թեանն ապրանքային սովի յերևույթների հանդեպ:
Վոչ, չի նշանակում: Խնդիրն այն է, վոր մեք կարող
եմք յեվ պեսք է մի բարձր կոնկրետ միջոցների ձեռ-
նարկեմք՝ ապրանքային սովը բուլացնելու յեվ չափա-

վորելու համար: Այս կարելի չե անել, և այս մենք պարտավոր ենք անել հենց այժմ եեթ: Սրա համար անհրաժեշտ է ուժ տալ արդյունաբերության աջակիսի ճյուղերին, վորոնք անմիջականորեն կապված են գյուղատնտեսական արտադրության բարձրացման հետ (Ստալինգրադի տրակտորային գործարանը, Ռոստովի՝ դյուղատնտեսական մեքենաներինը, Վորոնեժի՝ սերմալորինը և այլն): Սրա համար անհրաժեշտ է ապա ուժեղացնել ըստ հնարավորության արդյունաբերության այն ճյուղերը, վորոնք կապված են դեֆիցիտային բնույթ ունեցող ապրանքային մասսայի արտադրման հետ) մահուդ, ապակեղեն, մեխ և այլն):

Ընկեր Կուբյակն ասում եր, թե ժողովրդական տնտեսության վերստուգիչ թվերի համաձայն՝ այս տարի գյուղացիական անհատական տնտեսությանն ավելի քիչ միջոցներ են տրամադրվում, քան անցյալ տարի: Յեա կարծում եմ, վոր այդ ճիշտ չե: Ընկեր Կուբյակն, ըստ յերևութին, հաշվի չի առնում այն, վոր այս տարի մենք կոնսոլիդացիայի կարգով մոտ 300 միլիոն ռուբլի վարկ ենք տրամադրում (գրեթե 100 միլիոն ռուբլով ավելի, քան անցյալ տարի): Յեթե հաշվի առնենք այս հանգամանքը, — իսկ այս չի կարելի հաշվի չառնել, — ապա դուրս կգա, վոր այս տարի գյուղացիական անհատական տնտեսության դարգացման համար մենք անցյալ տարվանից ավելի յենք տալիս:

Ինչ վերաբերում է հին և նոր կոլեկտիվ տնտեսություններին և խորհրդային տնտեսություններին, ապա այդ գործի մեջ այս տարի 180 միլիոն ռուբլի չե դրվում (անցյալ տարվանից մոտ 75 միլիոն ռուբ-

լով տվելի): Անհրաժեշտ է հատուկ ուշադրություն դարձնել կոլեկտիվ տնտեսությունների, խորհրդային տնտեսությունների և կոնսոլիդացիայի մեթոդի վրա: Չի կարելի նայել այդ ամենին, վորպես սոսկ ապրանքային հացի գծով մեր ռեսուրսներն ուժեղացնելու միջոցի վրա. դրանք միաժամանակ բանվոր դասակարգի և գյուղացիության հիմնական մասսաների կապի մի նոր ձև են հանդիսանում:

Կոնսոլիդացիայի մեթոդի մասին մեզանում արդեն բավականաչափ խոսվել է, և յեա այդ մասին յերկար խոսել չեմ ուզում: Ամենքի համար հասկանալի չե, վոր մասսայական կոնսոլիդացիայի մեթոդը գյուղացում է գյուղացիական անհատական տնտեսությունների ջանքերի միավորման գործը, մշտականության տարր է մտցնում պետության և գյուղացիության փոխհարաբերությունների մեջ և այդպիսով ամրացնում է քաղաքի և գյուղի շաղկապը:

Կուզենայի ձեր ուշադրությունը հրավերել կոլեկտիվ տնտեսությունների և մանավանդ խորհրդային տնտեսությունների վրա, վորպես լծակների, վորոնք դյուրացնում են գյուղատնտեսության վերակազմության գործը նոր տեխնիկայի հիման վրա և վորոնք հեղափոխություն են առաջ բերում գյուղացիության մեջ, ոգնելով նրան ազատագրվելու անշարժությունից և հին քարացած ձևերից: Մեր հացաբեր շրջաններում տրակտորների և գյուղատնտեսական խոշոր մեքենաների յերևալն անհետևանք չի կարող անցնել շրջակայքի գյուղացիության համար: Մերմացվով, մեքենաներով և տրակտորներով շրջակայքի գյուղացիությանը հասցված ոգնությունը, անկասկած, կգնահատվի

գյուղացիութեան կողմից և հաշվի կառնվի, վորպէս ըստ վորական պետութեան ուժի և հզորութեան նշան, աշխատեցան, վորն աշխատում է դուրս բերել նրան գյուղատնտեսութեան լուրջ վերելքի լայն ճանապարհը: Այս հանգամանքը մենք մինչև այժմ հաշվի չենք առնում: Բայց յես կարծում եմ, վոր այս ամենագլխաւորն է այն ամենից, ինչ վոր տալիս են և ինչ վոր տվալ մոմենտին կարող կլինելին տալ կոլեկտիվ տնտեսութեանները և խորհրդային տնտեսութեանները հացահատիկի պրոբլեմի լուծման գործում:

Սրանք են ընդհանրապէս այն ուղիներն ու յեղանակները, վորոնց գծով պետք է առաջ ընթանա մեր աշխատանքը հացահատիկային պրոբլեմի լուծման համար:

ՅԵՔՈՒՄՆԵՐԻ ՅԵՎ ՆՐԱՆՑ ՀԱՆԴԵՊ ՀԱՇՏՎՈՂԱԿԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒՅՑՈՒՆՆԵՐ ՑՈՒՑԱՀԱՆՔԵՐԻ ԴԵՍ ՊԱՅՔԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Անցնենք այժմ մեր թեղիների լեբրորդ հիմնական հարցին—լենինյան գծից կատարած թեքումների հարցին:

Թեքումների սոցիալական բաղան մեր լեբրորում մանր արտադրութեան գերիշխման փաստն է, կապիտալիստական տարրերից մանր արտադրութեան աճելու փաստն է, մեր կուսակցութեանը մանր-բուրժուական տարրերով շրջապատվելու փաստն է և, վերջապէս, մեր կուսակցութեան վորոշ ողակների այդ տարրերից վաթկվելու փաստն է: Ահա ձեզ հիմնականում թեքում-

ների սոցիալական բաղան: Դրանք բոլորը—այդ թեքումները—մանր-բուրժուական բնույթ ունեն:

Վերն է աջ թեքման ելութեանը, վորի մասին գլխավորապէս խոսվում է այստեղ: Ո՛ւր է քաշում այդ թեքումը, նա քաշում է բուրժուական իդեոլոգիային հարմարվելու, մեր քաղաքականութեանը «խորհրդային» բուրժուազիայի ճաշակներին և պահանջներին հարմարեցնելու գծով:

Խոնջվածանդ է սպառնում մեզ աջ թեքումը, յեթև հաղթանակ տանի կուսակցութեան մեջ: Այդ մեր կուսակցութեան դադափարական ջախջախումը կլինի, կապիտալիստական տարրերի կապի արձակումը, կապիտալիզմի վերականգնման, կամ, ինչպէս լենինն էր ասում, դեպի կապիտալիզմ վերադառնալու հնարավորութեանների աճումը:

Վերտեղ են գլխավորաբար բուն դրել աջ թեքման տենդենցները: Մեր խորհրդային, տնտեսական, կոոպերատիվ և արհեստակցական ապարատներում, այլև՝ կուսակցութեան ապարատում, մանավանդ նրա գյուղական ստորին ողակներում:

Կան արդոք մեղանում, կուսակցութեան անդամների մեջ աջ թեքումն արտահայտող մարդիկ: Անկասկած՝ կան: Ընկեր Ռիկովը բերում էր Շատունովսկու որինակը, վորն արտահայտվել էր Դեպարտարտի կառուցման դեմ: Կասկած չի կարող լինել, վոր Շատունովսկին աջ թեքում է դրսևորել, թեքում դեպի լացահայտ ոպպորտունիզմը: Բայց յես, այնուամենայնիվ, կարծում եմ, վոր աջ թեքումը և նրա դեմը բնորոշելու համար Շատունովսկին տիպիկ չէ: Յես՝ կարծում եմ, վոր այստեղ առաջնութեան դափնին պետք

և հանձնել Ֆրոմկիրին: (Միծաղ): Յես նկատի ունեմ նրա առաջին նամակը (1928 թվի հունիսին) և ապա՝ նրա յերկրորդ նամակը, վոր այստեղ բաժանված ե կենսական և ԿՂՀ-ի անդամներին (1928 թվի նոյեմբերին):

Քննենք այդ յերկու նամակը: Վերցնենք առաջին նամակի «հիմնական սկզբունքները»:

1. «Գյուղը՝ բացառութեամբ չքավորութեան մի չնչին մասի՝ մեր դեմ ե տրամադրված: Ճիշտ ե արդյոք այս: Պարզ ե, վոր ճիշտ չե: Յեթե այդ ճիշտ լիներ, ապա մեզանում կապից հիշատակ անգամ չեր մնա: Բայց չե՞ վոր հունիսից (նամակը գրված ե հունիսին) անցել ե արդեն մոտավորապես կես տարի, և ամեն վոք, ով վուելր չե, պարզ տեսնում ե, վոր բանավոր դասակարգի և գյուղացիութեան հիմնական մասսաների կապը մնում ե և ամրանում: Ինչի՞ համար ե գրում Ֆրոմկիրին այս անհեթեթությունը: Նրա համար, վոր վախեցնի կուսակցութեանը և ավելի զիջող դարձնի նրան աջ թեքման վերաբերմամբ:

2. «Վերջին ժամանակների դիրքավորումը միջակների հիմնական մասսաներին հասցրել ե հեռանդկարից զուրկ լինելու վիճակին:

Արդյոք ճիշտ ե այս: Միանգամայն սխալ ե: Պարզ ե, վոր յեթե այս տարվա զարնանը մենք տրնտեսապես անհուսալի և անհեռանկար վիճակ ունենայինք միջակների հիմնական մասսաների համար, ապա միջակը բնավ չեր ընդարձակի իր գարնանացանի տարածությունները հացի արտադրութեան բոլոր գլխավոր շրջաններում: Մեզանում գարնանացանը կատարվում ե ապրիլին-մայիսին: Իսկ ընկ. Ֆրոմկիրին

նամակը գրված ե հունիսին: Ո՞վ ե հացամթերքների գլխավոր մթերողը խորհրդային իշխանութեան որով: Պետութեանը և նրա հետ կապված կոոպերացիան: Պարզ ե, վոր յեթե միջակների մասսաները տուժելու լինելին տնտեսական անհեռանկար վիճակից, յեթե նրանք կապերի խզման վիճակում լինելին խորհրդային իշխանութեան հետ, ապա նրանք չեյին ընդարձակի գարնանացանի տարածությունները հողուտ պետութեան, վորպես գլխավոր հացամթերողի: Ընկեր Ֆրոմկիրին ակնհայտ անհեթեթություն ե ասում: Այստեղ ել ընկեր Ֆրոմկիրին աշխատում թ վախեցնել կուսակցութեան ինչ-վոր անհեռանկարութեան «սարսափներով», վորպեսզի ավելի զիջող դարձնի նրան իր ընկ. Ֆրոմկիրին՝ տեսակետի վերաբերմամբ:

3. «Անհրաժեշտ ե վերադառնալ 14-րդ և 15-րդ համագումարներին: Վոր 15-րդ համագումարն այստեղ բոլորովին անտեղի չե մեջ բերված,—այս կասկածից դուրս ե: Ազն այստեղ 15-րդ համագումարը չե, այլ—«յետ դեպի 14-րդ համագումարը» լողունքն ե: Իսկ ի՞նչ ե նշանակում այս: Այս նշանակում ե հրաժարվել կուսակի դեմ հարձակումն ուժեղացնելուց (տես 15-րդ համագումարի բանաձևը):

Յես այդ չեմ ասում 14-րդ համագումարը վատաբանելու համար: Յերբեք: Յես այդ ասում եմ այն իմաստով, վոր ընկ. Ֆրոմկիրին, կոչանելով վերադառնալ 14-րդ համագումարին, ժխտում ե այն քայլը դեպի առաջ, վոր արավ կուսակցութեանը 14-րդ համագումարից մինչև 15-րդը, և ժխտելով այդ քայլը դեպի առաջ, նա դեպի յետ ե քաշում կուսակցութեանը: ԿԳ-ի հուլիսյան պլենումը քննեց այդ հարցը: Նա իր

բանաձևում ուղղակի հայտարարեց, թե այն անձինք, վորոնք վորձում են զանց առնել 15-րդ համագումարի վորոշումները, այն է, «եւ ավելի դարդացնել հարձակումը կողակների դեմ», հանդիսանում են մեր յերկրի «բուրժուական տենդենցների արտահայտիչը»:

Յեա ընկ. Ֆրոմկինին ուղղակի կասեմ, վոր յերբ Քաղցուրուն ձեռկերպում եր հուլիսյան պլենումի ալս կետը, նա նկատի ուներ ընկ. Ֆրոմկինին և նրա առաջին նամակը:

4. «Մեծագույն ոգնություն կողեկտիվների մեջ մտնող չքավորներին»: Մեծագույն ոգնություն կողեկտիվների մեջ մտնող և նույնիսկ չմտնող չքավորներին մենք միշտ ցույց ենք տվել ըստ մեր ուժերի և հնարավորության:

Այս ամեններն նորություն չէ: 14-րդ համագումարի վորոշումների մեջ, 14-րդ համագումարի նկատմամբ, նորը այդ չէ, այլ այն, վոր 15-րդ համագումարն առաջադրեց կողեկտիվ տնտեսությունների շարժումն ըստ ամենայնի զարգացնելու խնդիրը, վորպես որվա կարեւորագույն խնդիրներից մեկը:

Ընկ. Ֆրոմկինը, խոսելով կողեկտիվների մեջ մտնող չքավորներին մեծագույն ոգնություն ցույց տալու մասին, ըստ ելության ձեռք և քաշում կուսակցության կողմից կողեկտիվ տնտեսությունների շարժումն ամեն կերպ զարգացնելու այն խնդրից, վոր առաջադրել է 15-րդ համագումարը: Ըստ ելության ընկ. Ֆրոմկինը դեմ է գյուղում սոցիալիստական հատվածը կողեկտիվ տնտեսությունների գծով ուժեղացնելու աշխատանք ծավալելուն:

5. «Զընդարձակել խորհրդային տնտեսություն»

ները հարվածային և գերհարվածային կարգով»: Ընկ. Ֆրոմկինը չի կարող չիմանալ, վոր մենք հին խորհրդային տնտեսությունների ընդարձակման և նորերի ստեղծման լուրջ աշխատանք ենք սկսում: Ընկ. Ֆրոմկինը չի կարող չիմանալ, վոր մենք այդ գործին շատ ավելի քիչ միջոցներ ենք հատկացնում, քան հարկավոր եր տալ, յեթե մենք վորեւեւ ռեզերվներ ունենայինք դրա համար:

Այստեղ «հարվածային և գերհարվածային կարգով» խոսքերը հիշատակված են նրա համար, վոր «սարսափեցնեն» մարդկանց և այդպիսով քողարկեն իրենց չկամությունը քիչ թե շատ լուրջ չափով ընդարձակելու խորհրդային տնտեսությունները: Ընկ. Ֆրոմկինը, ըստ ելության, այստեղ դեմ է արտահայտվում գյուղում սոցիալիստական հատվածը խորհրդային տնտեսությունների գծով ուժեղացնելուն:

Իմի հավաքեցեք հիմա ընկ. Ֆրոմկինի այս բոլոր սկզբունքները, և դուք կստանաք մի փունջ, վոր բնորոշում է աջ թեքումը:

Անցնենք ընկ. Ֆրոմկինի յերկրորդ նամակին: Ինչո՞վ է տարբերվում յերկրորդ նամակն առաջինից: Նրանով, վոր նա ավելի սաստկացնում է առաջին նամակի սխալները: Առաջին նամակում խոսվում եր միջոցների տնտեսության հեռանկարներ չունենալու մասին: Իսկ յերկրորդում խոսվում է գյուղատնտեսության «դեգրադացիայի» մասին: Առաջին նամակում խոսվում է 14-րդ համագումարին վերադառնալու մասին՝ կուլակի դեմ արշավանքը թուլացնելու իմաստով: Իսկ յերկրորդ նամակում ասված է, թե մենք «չպետք է խանգարենք կուլակների տնտեսությունների ար-

տաղըությունը: Առաջին նամակում արդյունաբերութեան մասին վոչինչ չի ասված: Իսկ յերկրորդ նամակը զարգացնում է մի «նոր» թեորիա, թե պետք է ավելի քիչ միջոցներ տալ արդյունաբերական շինարարութեանը:

Սակայն յերկու կետ կա, վոր ընդհանուր են յերկու նամակներին կոլլեկտիվ տնտեսությունների նկատմամբ.— առաջինում ել, յերկրորդում ել ընկ. Ֆրոմ-կինը կոլլեկտիվ տնտեսությունների և խորհրդային տնտեսությունների ծավալման դեմ է արտահայտվում: Պարզ է, վոր յերկրորդ նամակը սաստկացնում է առաջին նամակի սխալները: «Դեգրադացիայի» թեորիայի մասին յես արդեն խոսեցի: Տարակույս չկա, վոր այս թեորիան բուրժուական մասնագետների հնարածն է, մասնագետներ, վորոնք պատրաստ են աղանդակել խորհրդային իշխանութեան կործանման մասին: Ընկ. Ֆրոմկինը վախեցել է ֆինոդկոմատում պատասխարված բուրժուական մասնագետներից, իսկ այժմ ինքն է աշխատում վախեցնել կուսակցութիւնը, ցանկանալով վերջինիս ավելի զիջող դարձնել աջ թեքման նկատմամբ: Կոլլեկտիվ տնտեսությունների և խորհրդային տնտեսությունների շուրջը նույնպես բավականաչափ խոսվեց: Ուստի կարիք չկա կրկնելու: Քննենք մնացած յերկու կետերը՝ կուլակային տնտեսութեան և արդյունաբերութեան հիմնական ներդրումների մասին:

Կուլակային տնտեսութեան մասին ընկ. Ֆրոմկինն ասում է, վոր «մենք չպետք է խանգարենք կուլակային տնտեսությունների արտադրութիւնը»: Ի՞նչ է նշանակում այս: Այս նշանակում է չխանգարել կուլակին՝ զարգացնելու իր շահագործական տնտեսու-

թյունը: Բայց ի՞նչ է նշանակում չխանգարել կուլակին, վոր զարգացնի իր շահագործական տնտեսությունը: Այդ նշանակում է՝ բաց թողնել կապիտալիզմի սանձը դուրսում, նրան ազատութիւն տալ, նրան լայն ասպարեզ տալ: Ստացվում է ֆրանսիական լիբերալների հին լոզունգը՝ «Laissez faire, laissez passer» այսինքն մի խանգարեք բուրժուազիային անելու իր դործը, մի խանգարեք բուրժուազիային ազատ շարժվելու: Այդ լոզունգն առաջադրում է ինչ ֆրանսիական հին լիբերալները ֆրանսիական մեծ հեղափոխութեան ժամանակ, և ֆեոդալական իշխանութեան դեմ մղված պայքարի ժամանակ, վորը բուրժուազիային նեղում էր և թուլ էր տալիս զարգանալ: Դուրս է գալիս, վոր մենք այժմ «կապիտալիստական տարրերին շարունակ տնող չափով սահմանափակելու» սոցիալիստական լոզունգից (տես կոնտրոլ թվերին վերաբերող թեզիսները) պետք է անցնենք գլուղում կապիտալիզմի զարգացումը չճշելու բուրժուական լոզունգին: Ի՞նչ է, միթե մենք բայելիկից մտածում ենք լիբերալ դառնալ: Ի՞նչ ընդհանուր բան կարող է լինել ընկ. Ֆրոմկինի առաջադրած այդ լիբերալ լոզունգի և կուսակցութեան գծի միջև:

ԸՅԿ. Քրուսկից.—Ընկ. Ստալին, մյուս կետերն էլ կարդացեք:

ԸՅԿ. Ստալին.—Յես կարդում եմ ամբողջ կետը.— «Մենք չպետք է խանգարենք նաև կուլակային տնտեսությունների արտադրութիւնը, միաժամանակ կոլլեկտիվ նրանց ստրկական (կաբալային) շահագործութեան դեմ»: Ի՞նչ է, ընկ. Ֆրոմկին, միթե դուք կարծում եք, թե ֆրազի յերկրորդ մասն ա-

վելի լավացնում ե գործը, և վոչ թե վատացնում այն:

Ի՞նչ ե նշանակում կռվել կաբալային շահագործության դեմ: Չե՞ վոր կաբալային շահագործության դեմ պայքարելու լողունգը բուրժուական հեղափոխության լողունգն ե ընդդեմ ֆեոդալական կամ կիսաֆեոդալական շահագործության ձեերի: Այդ լողունգըն իսկապես մենք առաջադրել ենք այն ժամանակ, յերբ գնում եյինք դեպի բուրժուական հեղափոխություն: մենք այդ ժամանակ տարբերություն եյինք դնում շահագործության կաբալային ձեերի և վոչ կաբալային, այսպես կոչված «շահագործության պրոգրեսսիվ ձեերի» միջև. մենք ձգտում եյինք բոլորովին լիկվիդացիայի յենթարկել առաջին ձեերը, բայց յերկրորդը մենք այն ժամանակ չկարողացանք սահմանափակել կամ վոչնչացնել, ինչքան վոր բուրժուական կարգերը դեռևս մնում եյին իրենց ուժի մեջ:

Բայց այն ժամանակ մենք գնում եյինք դեպի բուրժուա-դեմոկրատակ սն հանրապետություն: Այժմ, յեթե չեմ սխալվում, մեզ մոտ սոցիալիստական հեղափոխություն ե, վորն ընթանում ե և չի կարող չընթանալ դեպի շահագործության բոլոր ձեերի վոչնչացումը՝ լինի այդ կաբալային, թե վոչ կաբալային: Ի՞նչպես եք դուք, ընկ. Ֆրոմկին, ցանկանում, վոր սոցիալիստական հեղափոխության ժամանակ, վորը մենք զարգացնում և առաջ ենք մղում,—դառնանք դեպի յետ և վերադառնանք բուրժուական հեղափոխության լողունգներին: Ի՞նչպես կարելի չե, ընկ. Ֆրոմկին, հասնել այդպիսի անհեթեթության:

Հետո. Ի՞նչ ե նշանակում չխանգարել կուլակային

անտեսությունը: Այս նշանակում ե կուլակին ազատություն տալ. այս նշանակում ե իշխանություն տալ նրան: Յերբ ֆրանսիական բուրժուական լիբերալները ֆեոդալական իշխանությունից պահանջում եյին չխանգարել բուրժուազիայի զարգացումը, ապա նրանք այդ արտահայտում հյին իշխանությունը բուրժուազիային հանձնելու կո կրեստ պահանջներով: Նրանք իրավացի եյին: Վորպեսզի բուրժուազիան ինչպես հարկն ե զարգանա, պետք ե իշխանություն ունենա: Հետևապես, յեթե ուզում ենք հետևողական լինել, պետք ե աւսենք.— կուլակի համար ճանապարհ բաց արեք դեպի իշխանություն: Չե՞ վոր պետք ե հասկանալ, վոր չի կարելի ճնշել կուլակի անտեսության զարգացումը, յերբ նրանից խլված ե իշխանությունը և կենտրոնացված բանվոր դասակարգի ձեռքին: Ահա թե ինչնաբերաբար ինչ յեղրակացությունների լենք հանգում, յերբ կարգում ենք ընկ. Ֆրոմկինի յերկրորդ նամակը: Վերստուգիչ թվերի քննարկման ժամանակ մենք յերեք թիվ ունեյինք. ԺՏԳՊ պահանջում եր 825 միլիոն ռուբլի, Պետպլանը 750 միլիոն ռուբլի յերտալիս, իսկ Ֆինոդկոմատը համաձայնում եր տալ միայն 650 միլիոն ռուբլի: Ի՞նչ վորոշում ե կալացրել այս առթիվ մեր կուլակցության կենտրոնական Կոմիտեն: Նա վորոշեց 800 միլ. ռ., այսինքն ուղիղ 150 միլ. ռ. ավելի, քան առաջարկում եր Ֆինոդկոմատը:

Վոր Ֆինոդկոմատը քիչ եր տալիս, զբանում, իհարկե, վոչ մի զարմանալի բան չկա: Ֆինոդկոմատի ժլատությունը բոլորին հայտնի չե, և նա չի լել կարող ժլատ չլինել: Բայց այժմ բանն այդ չե: Բանն այն ե, վոր ընկ. Ֆրոմկինը պաշտպանում եր 650 մի-

լիոն ուղարկելու համարը վոյ ժլատութեան հետեանքով, այլ «հնարավորութեաններն» նորաթուխ թերթիայի հիման վրա, իր յերկրորդ նամակում և Ֆինոդկոմատի տպագիր որդանում լույս տեսած հատուկ հոդվածում, պնդելով, թե մենք անշուշտ կվստացենք մեր տնտեսութեան գործը, յեթե ժՏԳԽ հիմնական շինարարութեանները համար 650 միլիոն ուղարկուց ավելի տրամադրվի: Ի՞նչ է նշանակում այդ: Այդ նշանակում է, վոր ընկ. Ֆրոմկինը դեմ է ինդուստրիացման զարգացման ներկա թափի պահպանմանը, ակներևորեն չհասկանալով, վոր այդ թափի իջեցումն իսկապես կվստացենք մեր ամբողջ ժողովրդական տնտեսութեան պրոլետները:

Միացրեք այժմ ընկ. Ֆրոմկինի յերկրորդ նամակի այդ յերկու կետը—կուլակային տնտեսութեան վերաբերյալ կետը և արդյունաբերութեան հիմնական շինարարութեան վերաբերյալ կետը, դրան ավելացրեք «գեղարդացիայի» թերթիան և դուք կստանաք աջ թեքման կերպարանքը:

Դուք ուզում եք իմանալ, թե ի՞նչ բան է աջ թեքումը և ի՞նչ կերպարանք ունի նա: Կարդացե՛ք ընկ. Ֆրոմկինի յերկու նամակները, ուսումնասիրեցե՛ք և հասկացե՛ք: Այդ վիճակում է աջ թեքման կերպարանքի խնդիրը: Սակայն թեղիսները միայն աջ թեքման մասին չեն խոսում: Նրանք խոսում են նաև այսպես կոչված «ձախ» թեքման մասին:

Ի՞նչ բան է «ձախ» թեքումը: Իսկապես, մեզնում գոյություն ունի՞ արդյոք, այսպես կոչված, «ձախ» թեքում կուսակցութեան մեջ: Գոյություն ունե՞ն արդյոք մեր կուսակցութեան մեջ հակամիջակային տեն-

դենցներ, ինչպես ասված է թեղիսներում, գերարդյունաբերական տենդենցներ և այլն: Այո, գոյություն ունեն:

Ինչի՞ յեն հանգում դրանք: Դրանք հանգում են թեքման, տրոցկիզմի: Դեռևս հուլիսյան պլենումն ևր խոսում այդ մասին: Յես նկատի ունեմ հուլիսյան պլենումի հայտնի բանաձևը հացամթերումների քաղաքանումի մասին. այդ բանաձևում խոսվում է յերկու ձևատի վրա պայքարելու մասին.—Նրանց դեմ, ովքեր 15-րդ համագումարից դեպի յետ են քաշում, դրանք աջերն են. և նրանց դեմ, ովքեր ուզում են արտակարգ միջոցները դարձնել կուսակցութեան մշտական կուրսը—դրանք «ձախ» տենդենցներն են դեպի արոցկիզմը: Պարզ է, վոր արոցկիզմի տարրեր, արոցկիսական իդեոլոգիայի տենդենցներ գոյություն ունեն մեր կուսակցութեան մեջ: Կարծեմ մոտ 6000 հոգի մեր պատգորմի դեմ քվեարկեց 15-րդ կուսհամագումարի նախորեյին տեղի ունեցած դիսկուսիայի ժամանակ: (Ձայն.—«Տաս հազար»): Յես կարծում եմ, վոր յեթե տաս հազար դեմ է քվեարկել, ապա ուրեմն յերկու անգամ տաս հազար արոցկիզմին համակրող կուսակցութեան անդամներ ամենևին չեն քվեարկել, վորովհետև ժողովի չեն յեկել: Դրանք արոցկիսական ունեն այն տարրերն են, վորոնք չեն հեռացել կուսակցութեանից և վորոնք, պետք է յենթադրել, տակավին չեն ազատվել արոցկիսական իդեոլոգիայից: Բացի դրանից, յես կարծում եմ, վոր արոցկիսական մի մասը, վորը հետո կտրեց իր կապը արոցկիսական կազմակերպութեանից և մտավ կուսակցութեան մեջ, չի կարողացել դեռևս հրաժեշտ տալ արոցկիսական

Կարող են ասել՝ յեթե «ձախ» թեքումն ըստ և յության նույն աջ ուղղորտյունիստական թեքումն և ապա վճրն և նրանց մեջ յեղած տարբերությունը, վճրն և, իսկապես, յերկու ճակատը: Իրոք, լեթի աջե-րի հաղթանակը նշանակում և կապիտալիզմի վերա-հաստատման շանսերի ավելացում, և «ձախերի» հաղ-թանակը տանում և դեպի նույն հետևանքները, ապա վճրն և նրանց տարբերությունը: Ինչո՞ւ մեկին ան-վանում են աջ, իսկ մյուսին «ձախ»: Յեւ յեթե նրանց միջև տարբերություն կա, ապա վճրն և աջ տարբե-րությունը: Մի՞թե ճիշտ է այն, վոր յերկու թեքում-

Ահա «ձախերը» սպեցիֆիկ պլանաֆորմի և սպեցիֆիկ պրեֆոմների պատկերը: Իրոք հենց որանով էլ բացատրվում է այն հանգամանքը, զոր ձախերին յեր-

բեմն հաջողվում է իրենց կողմը գրավել բանվորների մի մասը՝ ճոճուհի ձախ ֆրազների ողնությամբ, և ներկայացնել իրենց իբրև աջերի ամենավճռական հակառակորդներ, թեև վողջ աշխարհը գիտի, վոր նրանց, այդ «ձախերի», սոցիալական արմատները նույնն են, ինչ և աջերինը, և վոր նրանք հաճախ համաձայնություն են գալիս, բլոկ են կնքում աջերի հետ՝ լենինյան դժի դեմ պայքարելու համար:

Ահա թե ինչու մեր, լենինիստներիս համար պարտադիր է կռիվը յերկու ճակատի վրա—ինչպես աջ թեքման դեմ, այնպես ել «ձախ» թեքման դեմ:

Բայց յեթե տրոցկիստական տենդենցը «ձախ» թեքում է հանդիսանում, այդ չի՞ նշանակում արդյոք, վոր «ձախերը» լենինիզմից ձախ են: Վերջ, չի նշանակում: Լենինիզմն ամենաձախ (առանց չափերտների) հոսանքն է համաշխարհային բանվորական շարժման մեջ: Մենք, լենինիստներս մտնում եյինք իմպերիալիստական պատերազմի սկզբի շրջանի 2-րդ Ինտերնացիոնալը, վորպես սոցիալ-դեմոկրատների ծայրահեղ ձախ ֆրակցիա: Մենք չմնացինք 2-րդ Ինտերնացիոնալում և քարոզում եյինք պառակտել 2-րդ Ինտերնացիոնալը, վորովհետև հենց մենք եյինք, վոր իբրև ծայրահեղ ձախ ֆրակցիա, չեյինք կամենում ապրել միևնույն կուսակցության մեջ մարքսիզմի մանր-բուրժուական դավաճանների, սոցիալ-պացիֆիստների և սոցիալ-շովինիստների հետ: Այս տակտիկան, այս իդեոլոգիան հետագայում ամբողջ աշխարհի բալլևերկական կուսակցությունների հիմքը դարձավ: Մեր կուսակցություն մեջ մենք, լենինիստներս, միակ ձախերն ենք՝ առանց չափերտների: Այս պատճառով մենք, լենինիստ-

ներս, վոչ «ձախեր» ենք, վոչ ել աջեր մեր սեփական կուսակցություն մեջ: Մենք մարքսիստ-լենինիստների կուսակցություն ենք և մեր կուսակցության մեջ կընդունվում ենք վոչ միայն նրանց դեմ, ում անվանում ենք բացահայտ ոպպորտյունիստական ուկլոնիստներ, այլ և նրանց դեմ, ովքեր ուզում են մարքսիզմից ավելի «ձախ» լինել, քողարկելով իրենց աջ ոպպորտյունիստական բնույթյունը ճոճուհի ձախ ֆրազներով:

Ամեն վոք կհասկանա, վոր յերբ դեռևս տրոցկիստական տենդենցներից չտղատագրված մարդկանց «ձախեր» են անվանում, ասլա այդ պետք է հասկանալ հեղնական իմաստով: «Ձախ կոմմունիստներին» լենինը ձախ եր անվանում՝ յերբեմն չափերտներով, յերբեմն առանց չափերտների: Բայց ամեն վոք կհասկանա, վոր լենինը նրանց հեգնորեն եր ձախ անվանում, դրանով ընդգծելով, վոր նրանք միայն խոսքով, առերևույթ են ձախ, իսկ իրականում ներկայացնում են մանր բուրժուական աջ տենդենցներ:

Տրոցկիստական տարրերի ի՞նչ ձախություն (առանց չափերտների) մասին կարող է խոսք լինել, յեթե նրանք դեռևս յերեկ միավորվում եյին մի միասնական հակալենինյան բլոկում բացահայտ ոպպորտյունիստական տարրերի հետ, ուղղակի և անմիջական կերպով կապվելով յերկրի հակախորհրդային տարրերի հետ: Միթե փաստ չե, վոր դեռ յերեկ մեր յերկրում կար «ձախերի» և աջերի բացահայտ բլոկ ընդդեմ լենինյան կուսակցության, ընդ վորում այդ բլոկին աներկրայելի աջակցություն եյին ցույց տալիս բուրժուական տարրերը: Յեկ միթե այդ հանգամանքը չի վկայում, վոր նրանք, «ձախերն» ու աջերը, չեյին կարող միա-

վորվել մի բլուկում, յեթե չունենային ընդհանուր սոցիալական արմատներ և յեթե չունենային միեւնոյն ուղղորտութեան բնութիւնը: Տրոցկիստների բլուկը քայքայվեց սրանից մի տարի առաջ: Այդ մի մասը, ինչպէս Շատոռնովսկին, հեռացավ բլուկից: Հետեապէս, աջ բլուկիստներն այսուհետեւ հանդես կգան հենց իրեն աջեր, իսկ «ձախերը կքողարկեն իրենց աջութիւնը ձախ ֆրազներով: Բայց ի՞նչ յերաշխիք, վոր «ձախերը» և աջերը նորից իրար չեն գտնի: (Ծիծաղ): Պարզ ե, վոր չկա և չի կարող լինել վո՛չ մի յերաշխիք:

Բայց յեթե մենք յերկու ձախատի վրա պայքարելու լողունգի կողմնակից ենք, ապա չի՞ նշանակում արդո՞ք այս, թե մենք հենց սրանով մեր կուսակցութեան մեջ ցենսորալիզմի անհրաժեշտութիւնն ենք հռչակում: Ի՞նչ կնշանակի պայքար յերկու ֆրոնտի վրա. արդո՞ք ցենսորիզմ չի՞ այս: Ձեզ հայտնի չե, վոր տրոցկիստները գործը՝ հենց այսպէս ել պատկերացնում են. կան «ձախեր», այդ ահա «մենք տրոցկիստներս ենք», «իսկական լենինյաններս», կան «աջեր», այդ—բոլոր միացյալներն են, և կան, վերջապէս, «ցենսորիստներ», վորոնք տատանվում են «ձախերի» և «աջերի» միջև: Կարելի՞ չե արդո՞ք ճիշտ համարել նման հայացքը մեր կուսակցութեան վերաբերյալ: Պարզ ե, վոր չի կարելի: Այդպէս կարող են խոսել միայն այն մարդիկ, վորոնց գլուխներում շփոթվել են բոլոր հասկացութիւնները, և վորոնք վաղուց արդեն իրենց կապը խզել են մարքսիզմից:

Այդպէս կարող են խոսել միայն այն մարդիկ, վորոնք չեն տեսնում և սկզբունքային վո՛չ մի տարբերութիւն չեն դնում միջպատերազմյան շրջանի

սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութեան, վորը պրոլետարական և մանր-բուրժուական շահերի բլուկի կուսակցութեանն ե, և կոմմունիստական կուսակցութեան միջև, վորը հեղափոխական պրոլետարիատի միաձուլ կուսակցութեանն և հանդիսանում:

Յենսորիզմը տարածական հասկացութիւն չէ.— մի տեղում, ասինք թե, նստած են «աջերը», մյուս տեղում—«ձախերը», իսկ մեջտեղում ել—ցենսորիստները: Յենսորիզմը—քաղաքական հասկացութիւն ե: Նրա իդեոլոգիան—հարմարվելու իդեոլոգիան ե, պրոլետարական շահերը մանր բուրժուազիայի շահերին յենթարկելու իդեոլոգիան ե՝ մեկ ընդհանուր կուսակցութեան կազմում: Այս իդեոլոգիան խորթ և հակակցութեան կազմում: Յենսորիզմը բնական յերևույթ ե միջոցաւորազմյան շրջանի 2-րդ ինտերնացիոնալի համար: Այնտեղ կային աջեր (մեծամասնութիւնը), կային ձախեր (առանց չափերտների) և կային նաև ցենսորիստներ, վորոնց ամբողջ քաղաքականութիւնը հենց այն եր միայն, վոր ձախ ֆրազներով քողարկեն աջերի ուղղորտութիւնը և ձախերին յենթարկեն աջերին:

Ի՞նչ եր այն ժամանակ ձախերի քաղաքականութիւնը, վորոնց միջոցն եյին կազմում բայլընիկները: Յենսորիզմի դեմ մղվող վճռական պայքար, աջերից պառակտվելու համար մղվող պայքար (մանավանդ՝ իմպերիալիստական պատերազմի սկսվելուց հետո) և նոր՝ հեղափոխական ինտերնացիոնալի կազմակերպում իրոք ձախակողմյան, իրոք պրոլետարական տարբերից:

Ինչո՞ւ այն ժամանակ կարող եր ծագել ուժերի

նման դասավորութիւնն 2-րդ Խնտերնացիոնալի ներսում և բայլշեիկներն ալիսի քաղաքականութիւնն նրա մեջ: Վորովհետև 2-րդ Խնտերնացիոնալն այն ժամանակ պրոլետարական և մանր-բուրժուական շահերի բոլոր կուսակցութիւնն եր իհաճույս մանր-բուրժուական սոցիալ-պացիֆիստների և սոցիալ-շովինիստների:

Վորովհետև բայլշեիկներն այն ժամանակ չէին կարող չկենտրոնացնել ամբողջ կրակը ցենտրիստների դեմ, վորոնք ճգնում էին մանր բուրժուազիայի շահերին յենթարկել պրոլետարական տարրերը: Վորովհետև բայլշեիկներն այն ժամանակ պարտավոր էին պառակտման զաղափարը քարոզել, այլապես առանց դրան պրոլետարները չպիտի կարողանային կազմակերպել իրենց սեփական հեղափոխական-մարքսիստական կուսակցութիւնը:

Կարելի՞ յեարդոք պնդել, թե մեր կուսակցութիւնն մեջ ուժերի նույնպիսի դասավորութիւնն գոյութիւն ունի, և վոր նրա մեջ ել պիտի կիրառվի նույն քաղաքականութիւնը, ինչ վոր կիրառում էին բայլշեիկները մինչպատերազմյան շրջանի 2-րդ Խնտերնացիոնալի կուսակցութիւնների մեջ: Պարզ է, վոր չի կարելի: Զի կարելի, վորովհետև այդ կնշանակեր, վոր մենք չենք հասկանում այն սկզբունքային տարբերութիւնը, վոր գոյութիւն ունի պրոլետարական և մանր-բուրժուական տարրերի բոլոր կուսակցութիւնն և հեղափոխական պրոլետարիատի միաձուլ կուսակցութիւնն միջև: Այնտեղ (սոցիալ-դեմոկրատիայի մոտ) կուսակցութիւնն դասակարգային հիմքն այլ էր: Այստեղ (կոմունիստների մոտ) կուսակցութիւնն հիմքը բոլորովին

այլ է: Այնտեղ (սոցիալ-դեմոկրատիայի մոտ) ցենտրիստները բնական յերևոյթ էին, վորովհետև ալլատարը շահերի բոլոր կուսակցութիւնը չի կարող առանց ցենտրիստների կառավարվել, և բայլշեիկները պարտավոր էին պառակտման դիմ վարել այնտեղ: Այստեղ (կոմունիստների մոտ) ցենտրիզմն անսպառակ է և անհամատեղի յե լենինյան կուսակցականութիւնն հետ, վորովհետև կոմունիստական կուսակցութիւնը պրոլետարիատի միաձուլ կուսակցութիւնն է, և վոչ թե ալլատարը դասակարգային տարրերի բոլոր կուսակցութիւնը: Յեղ վորովհետև մեր կուսակցութիւնն մեջ իշխող ուժ է հանդիսանում համաշխարհային բանվորական շարժման ամենաձախ թիւը (լենինյանները), ապա և մեր կուսակցութիւնը պառակտելու քաղաքականութիւնը վոչ մի արդարացում չունի և չի կարող ունենալ լենինիզմի տեսակետից:

Ձայն.—Հնարավոր է մեղանում կուսակցութիւնն պառակտում, թե՞ վոչ:

Ստալին.—Բանը վոչ թե պառակտման հնարավորութիւնն է, այլ այն, վոր մեր միաձուլ կուսակցութիւնն մեջ պառակտման քաղաքականութիւնը չի կարելի արդարացնել լենինիզմի տեսակետից: Ով չի հասկանում այս սկզբունքային տարբերութիւնը, նա լենինիզմին հակառակ է ընթանում, նա կապերը կըտում է լենինիզմից:

Ահա թե ինչու յես կարծում եմ, վոր միայն խելացոր և մարքսիզմի վերջին մնացորդները կորցրած մարդիկ կարող են լրջորեն պնդել, թե մեր կուսակցութիւնն քաղաքականութիւնը, յերկու ճակատում պայքար մղելու քաղաքականութիւնը ցենտրիզմի քա-

ղաքականութիւնն եւ Լենինը մեր կուսակցութեան մեջ միշտ պայքարել ե յերկու ճակատի վրա՝ թե «ձախ» և թե բացահայտ մենշևիկյան թեքումները դեմ։ Աչքի անցկացրեք Լենինի «Ձախութեան յերեխայական հիւ-վանդութիւնը կոմմունիզմի մեջ» բրոշյուրը, աչքի անցկացրեք մեր կուսակցութեան պատմութիւնը և դուք կ'անկանաք, վոր մեր կուսակցութիւնն աճում և ամրանում եր յերկու թեքումներէ՝ և աջի և «ձախ» դեմ մղվող պայքարում։ Մի կողմից, պայքար ոտզովիստների և «ձախ» կոմմունիստների դեմ և մյուս կողմից՝ պայքար բացահայտ ոպպորտունիստական թեքման դեմ մինչև Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը, Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան ժամանակ և նրանից հետո։— ահա թե ինչ փուլեր անցավ մեր կուսակցութիւնն իր զարգացման ընթացքում։ Բոլորին ել հայտնի յեն Լենինի այն խոսքերը, թե հարկավոր ե պայքար մղել թե ոպպորտունիզմի և թե «ձախ» դոկտրինյորների դեմ։

Նշանակում ե արդոք այս, թե Լենինը ցենսորիստ եր, թե նա ցենսորիզմի քաղաքականութիւնն եր վարում։ Պարզ ե, վոր վոչ։

Ապա ի՞նչ են ներկայացնում այդ դեպքում մեր աջ և «ձախ» ուկլոնիստները։ Ինչ վերաբերում ե աջ թեքման, ապա վերջինս նույնը չե, իհարկե, ինչ վոր նախապատերազմյան շրջանի սոցիալ-դեմոկրատները ոպպորտունիզմը։ Թեքումը դեպի ոպպորտունիզմը դեռ ոպպորտունիզմ չե։ Մենք գիտենք, թե ժամանակին ինչ բացատրութիւնն եր տալիս Լենինը թեքում հասկացողութեանը։ Աջ թեքումը այնպիսի մի բան ե, վորը դեռ ոպպորտունիզմի բնույթ չի ստացել և վորը

կարելի չե ուղղել։ Ուստի չի կարելի աջ թեքումը նույնացնել ամբողջացած ոպպորտունիզմի հետ։ Ինչ վերաբերում ե «ձախ» թեքմանը, ապա նա ուղղակի մի հակադիր բան ե նրան, ինչ ելին ծայրահեղ ձախերը նախապատերազմյան շրջանի 2-րդ Իստեւրնացիոնալում՝ ալսինքն բայլշևիկները։ Նրանք վոչ միայն առանց չակերտների ձախեր չեն, այլ ըստ ելութեան նրանք չակերտների ձախերն են։ Սակայն այն տարբերութեամբ, վոր անգիտակցաբար իրենց իսկական ելութիւնը ձախ ֆրադներով են քողարկում։

Կուսակցութեան հանդեպ հանցագործութիւնն կլիներ, յեթե չտեսնելինք «ձախ» ուկլոնիստների և իսկական լենինյանների, մեր կուսակցութեան մեջ միակ (առանց չակերտների) ձախերի միջև լիզած խոր տարբերութիւնը։

Ձայն.— Իսկ թեքումների լեզալիզացիան։

Սեալից.— Յեթե բացահայտ պայքարը թեքումների դեմ լեզալիզացիա չե, ապա պետք ե խոստովանել, վոր Լենինը վաղուց և «լեզալացրել» նրանց։

Նրանք, այդ և աջ, և «ձախ» ուկլոնիստները հավաքազրվում են ամենաբազմազան տարրերից, վոչ պրոլետարական խավերից, այնպիսի տարրերից, վորոնք արտացոլում են մանր բուրժուական ճնշումը կուսակցութեան վրա և կուսակցութեան առանձին ողակների քայքայումը։

Դրանք մյուս կուսակցութիւններից դուրս չեկածներն մի մասն են, կուսակցութեան մեջ տրոցկիստական տենդենցներ ունեցող մարդիկը, կուսակցութեան նախկին ֆրակցիաների բեկորները, պետական, տնտեսական, կոոպերատիվ և արհմիութենական ապալա-

բաժանեցում կուսակցութեան բոլորովորատացող (և բոլորակրատացած) անդամները, վորոնք միաձուլվում են այդ ապագաբաժանների բուրժուական տարրերի հետ, մեր գլուղական կազմակերպութունների կուսակցութեան ունեւոր անդամները, վորոնք միաձուլվում են կուլակուլութեան հետ և ալլն և ալլն:

Այս ելինիյան գծից յեղած թեքումներին սնունդ տվող միջավայրը: Պարզ ե, վոր վոչ մի իսկական ձախ լինիյան բան չեն կարող չուրացնել այդ տարրերը: Նրանք կարող են միայն սնել բացահայտ ոպպորտյունիստական թեքում կամ ալսպես կոչված «ձախ» թեքում, վարագուրելով իրենց ոպպորտյունիզմը ձախ ֆրազներով:

Ահա թե ինչու չերկու ձակատի վրա պաշարելը կուսակցութեան միակ ճիշտ քաղաքականութիւնն է:

Ապա ճիշտ ե ասված թեզիսերում, թե աջ թեքման դեմ պաշարելու հիմնական մեթոդը մեղանում պետք ե լինի ծավալված իդեոլոգիական պաշարի մեթոդը: Յես կարծում եմ, վոր ճիշտ ե: Լավ կլինիւր այստիղ վերհիշել տրոցկիզմի դեմ մղած պաշարի փորձը: Ինչից սկսեցինք մենք նրա դեմ մղվող պաշարը: Գուցե կազմակերպչական յեզրակացութիւններից: Վնչ, իհարկե, վոչ: Մենք սկսեցինք իդեոլոգիական պաշարից: Այդ պաշարը մեղանում մղվում եր 1918-ից մինչև 1925 թվականը: Արդեն 1924 թվականին մեր կուսակցութիւնը, իսկ 1925 թվականին Կոմիստերնի 5-րդ կոնգրեսսը բանաձև հանեցին տրոցկիզմի՝ վորպես մանր բուրժուական թեքման մասին: Սակայն Տրոցկին մեր Կենտկոմի և Գաղբուրոյի անդամ եր: Այս վաստ ե, թե վոչ: Ուրեմն մենք հանդուրժում

եյինք, վոր Տրոցկին և տրոցկիստները կկռի կազմում լինեն:

Ինչո՞ւ եյինք մենք թուլ տալիս, վոր նրանք մեան կուսակցութեան ղեկավար որգանների կազմում: Այն պատճառով, վոր տրոցկիստներն այդ ժամանակ, չնայած կուսակցութեան հետ ունեցած իրենց տարածաչնութիւններին, չենթարկվում եյին Կենտկոմի վորոշումներին և լոյալ եյին մնում:

Յէրբ սկսեցինք մենք քիչ թե շատ լայն մասշտաբով կիրառել նրանց վերաբերմամբ կազմակերպչական յեզրակացութիւններ: Միայն այն բանից հետո, յերբ տրոցկիստները ֆրակցիա կազմակերպեցին, ստեղծեցին իրենց ֆրակցիոն Կենտրոնը, իրենց ֆրակցիան նոր կուսակցութիւն դարձրին և սկսեցին մարդկանց հակախորհրդային ցույցերի հրավերել:

Յես կարծում եմ, վոր աջ թեքման դեմ պաշարելու գործում ել մենք այդ նույն ճանապարհով պետք ե ընթանալ: Աջ թեքումը դեռևս ձևավորված ու բյուրեղացած մի բան չե, թեև նա ևս ուժեղանում ե կուսակցութեան մեջ: Նա նոր ե միայն ձևավորվում և բյուրեղանում: Ֆրակցիա ունենալ ալ ուղիւնիստները: Կարծում եմ, վոր վոչ: Կարելի՞ յե արդյոք ասել, թե նրանք չեն չենթարկվում մեր կուսակցութեան վորոշումներին: Յես կարծում եմ, վոր մենք դեռևս հիմքեր չունենք նրանց այդ բանում մեղադրելու համար:

Կարելի՞ յե արդյոք պնդել, վոր ալ ուղիւնիստներն անպատճառ իրենց ֆրակցիան կկազմակերպին: Յես դրա մեջ կասկածում եմ:

Այստեղից բղխում ե այն յեզրակացութիւնը, վոր ալ թեքման դեմ պաշարելու գործում հիմնական

մեթոդը մեզ համար ներկա շրջանում իդեոլոգիական ծավալված պայքարի մեթոդը պետք է լինի։ Այս ավելի ևս ձիշտ է, քանի վոր մեր կուսակցության վորոշ անդամների շրջանում հակառակ ձգտում կա—աջ թեքման դեմ կռիվն սկսել վոչ թե իդեոլոգիական պայքարից, այլ կազմակերպչական չեղրակացութուններից։ Նրանք ուղղակի ասում են՝ տուր մեզ աջերից, այսպես, թեկուզ մի տաս կամ քսան մարդ, մենք մի ակնթարթում կվոչնչացնենք նրանց և այդպիսով վերջ կտանք աջ թեքմանը։ Ընկերներ, չես կարծում եմ, վոր նման տրամադրություններն սխալ և վտանգավոր են։ Հատկապես հենց նրա համար, վոր պեսզի չընկնենք այդպիսի տրամադրությունների ազդեցության տակ, և պայքարն աջ թեքման դեմ ղենքը ուղիղ ռեկսերի վրա, հատկապես հենց դրա համար անհրաժեշտ է պարզ ու վճռականորեն ասենք, վոր աջ թեքման դեմ մղելիք մեր պայքարի հիմնական մեթոդը ներկա շրջանում իդեոլոգիական պայքարը պետք է լինի։

Նշանակում է արդյոք այս, վոր մենք բացասում ենք վորևե կազմակերպչական չեղրակացություն։ Վոչ, չի նշանակում։ Բայց այս, անկասկած, նշանակում է, վոր կազմակերպչական չեղրակացություններն այստեղ ստորադաս դեր պիտի խաղան, և չեթի՛ աջ ուղիտնխտները կուսակցական վորոշումների խախտման փաստեր չեն տվել, հապա մենք չպիտի նրանց դուրս անենք այս կամ այն ղեկավարող կազմակերպություններից կամ հիմնարկություններից։

Ձայն.—Իսկ Մոսկվայի պրակտիկան։

Սաալից.—Յես կարծում եմ, վոր Մոսկվայի ղե-

կավար ընկերների մեջ մենք աջեր չունենք։ Այնտեղ միայն սխալ վերաբերմունք է չեղել դեպի աջ տրամադրություններ։ Ավելի շուտ կարելի չե ասել, վոր այնտեղ հաշտվողական տենդենց է գոյություն ունեցել։ Բայց չես չեմ կարող ասել, վոր Մոսկվայի կոմիտեի մեջ աջ թեքում է գոյություն ունեցել։

Ձայն.—Իսկ կազմակերպչական պայքար չեղե՞լ է։

Սաալից.—Կազմակերպչական պայքար չեղել է, թեև ստորադաս տեղ եր գրավել այն։ Պայքարը չեղել է այն պատճառով, վոր Մոսկվայում ինքնաքննադատության հիման վրա ներկայումս տեղի ունեն վերընտրություններ, և ռաչոնական ակտիվներն իրավունք ունեն փոխել իրենց քաբառը արներին։ (**Ծիծաղ**)։

Ձայն.—Միթե քարտուղարների վերընտրությունների մասին հայտարարված է չեղել։

Սաալից.—Քարտուղարները վերընտրությունները վոչվոք չի արգելել։ Գոյություն ունի կենտկոմի հունիսյան կոչը, վորտեղ ուղղակի ասված է, թե ինքնաքննադատության ծավալումը դատարկ հնչյուն կդառնա, չեթե ստորին կազմակերպություններին վորևե քարտուղար կամ վորևե կոմիտե փոխելու իրավունք չվերապահվի։ Դուք ի՞նչ կարող եք առարկել այդպիսի կոչի դեմ։

Ձայն.—Մինչև կուսկոնֆերենցիան։

Սաալից.—Այո, թեկուզ հենց մինչև կուսկոնֆերենցիան։ Յես միքանի ընկերների դեմքին ավգուրյան ծիծաղ եմ տեսնում։ Այդ լավ բան չե, ընկերներ։ Յես տեսնում եմ, վոր ձեզնից միքանիսը բուռն ցանկություն ունեն վորքան կարելի չե շուտ հեռացնել պաշտոնից աջ թեքման այս կամ այն արտահայտչին։

Սակայն այդ հարցի լուծումը ՀԵ, Թանգադին ընկեր-
ներ: Անշուշտ, պաշտոններից հեռացնելն ավելի հեշտ
է, քան լայն ու մտածված բացատրական կամպանիա
վարել աջ թեքման, աջ վտանգի և նրա դեմ մղվող
պայքարի մասին: Բայց ամենից հեշտը դեռ ամենից
լավը ՀԵ: Նեղություն կրեք բացատրական լայն կամ-
պանիա կազմակերպել աջ վտանգի դեմ, նեղություն
կրեք դրա համար ժամանակ չխնայել և այն ժամանակ
դուք կտեսնեք, վոր ինչքան լայն ու ինչքան խոր է
կամպանիան, այնքան ավելի վատ աջ թեքման համար:
Ահա թե ինչու յես կարծում եմ, վոր աջ թեքման դեմ
մղած մեր պայքարի ծանրության կենտրոնը կուսա-
կցության մեջ իդեոլոգիական կռիվը պետք է լինի:

Ինչ վերաբերում է Մոսկվայի կոմիտեին, յես
չգիտեմ թե ինչ կարելի չի ավելացնել նրան, ինչ վոր
Մոսկվայի կոմիտեի և Մոսկվայի ՎՋ պլենումում ընկ.
Ուզլանովին ասաց իր չերզբափակման խոսքում: Նա
ուղղակի հայտարարեց. «Յեթե մի փոքր հիշենք պատ-
մությունը, թե ինչպես 1927 թ. Լենինգրադում յես
պայքարում եյի Զինովյևի դեմ, կտեսնենք, վոր այն
ժամանակ «ճակատամարտը» մի քիչ ավելի խոշոր եր:
Այն ժամանակ մենք հաղթող դուրս չեկանք, վորով-
հետև ճիշտ էյինք: Այժմ մեզ հարվածեցին, վորովհե-
տև մենք սխալվեցինք»: Բանից դուրս է գալիս, վոր
ընկ. Ուզլանովին այժմ նույնպես պայքար է մղել, ինչ-
պես իր ժամանակ պայքարում եր Զինովյևի դեմ: Իս-
կապես ասած համ դեմ եր վերջերս նա պայքար մղում:
Ի՞նչ բազայի վրա կարող եր մղվել այդ պայքարը:
Ակներև է, վոր աջ թեքման նկատմամբ գոյություն
ունեցող հաշտվողականության բազայի վրա:

Այս պատճառով թեզիսները միանգամայն ճիշտ
ընդգծում են պայքարի անհրաժեշտությունը լե-
նինյան դժից կատարվող թեքումների նկատմամբ
գոյություն ունեցող հաշտվողականության դեմ, հատ-
կապես աջ թեքման նկատմամբ գոյություն ունեցող
հաշտվողականության դեմ, վորպես մեր կուսակցու-
թյան հերթական խնդիրներից մեկը:

Վերջապես, վերջին հարցը: Թեզիսներում ասված
է, վոր տվյալ ժամանակում մենք հատկապես պետք է
ընդգծենք աջ թեքման դեմ պայքարելու անհրաժեշ-
տությունը: Ի՞նչ է նշանակում այս: Այս նշանակում
է, վոր աջ վտանգը ներկա բոլորիցն զխավոր վտանգն
է մեր կուսակցության մեջ: Տրոցկիստական տենդենց-
ների դեմ ուղղված պայքարը, այն էլ կենտրոնացած
պայքարը, մեղնում մղվում է ահա սրդեն տասը տա-
րի: Այդ պայքարի արդյունքը չեղավ տրոցկիզմի հիմ-
նական կադրերի ջախջախումը: Չի կարելի ասել, վոր
բացահայտ ոպպորտունիստական թեքումների դեմ
ուղղված պայքարը վերջին ժամանակներս նույնպիսի
ինտենսիվությամբ է մղվել: Իսկ այդ պայքարը հատկա-
պես ինտենսիվ էր մղվում, վորովհետև աջ թեքումը
մեղնում դեռևս գտնվում եր ձևավորման և բուրժուա-
ման շրջանում, ուժեղանալով և աճելով մանր-բուր-
ժուական տարերքի ուժեղացման հետ, տարերք, վոր
ծնունդ եր առել մեր հացամթերումների դժվարու-
թյունների հետևանքով: Ուստի զխավոր հարվածը
պետք է ուղղվի աջ թեքման դեմ:

Վերջացնելով իրոքս, ընկերներ, յես կուզեյի
մատնանշել ևս մի փաստ, վորի մասին այստեղ չխո-
սեցին և վորը, իմ կարծիքով, պակաս կարևոր նշա-

նակութուն չունի: Մենք, Քաղբլուրոյի անդամներս,
 ձեզ առաջարկեցինք մեր թեզիսները վերստուգիչ թր-
 վերի մասին: Յես իմ ճառում պաշտպանեցի այդ
 թեզիսները, վորպէս անպայման ճիշտ թեզիսներ: Ձեւ
 խոսում առանձին ուղղութեան մասին, վոր կարող են
 մտցնել այդ թեզիսներում: Բայց վոր հիմնականում
 նրանք ճիշտ են և ապահովում են լինիչն զծի ճիշտ
 գործադրումը, գրանում վոչ մի կասկած լինել չի կա-
 րող: Յեւ անայս պետք ե հայտարարեմ ձեզ, վոր այդ
 թեզիսները մեր կողմից — Քաղբլուրոյի կողմից — ըն-
 դունված են միաձայն: Յես կարծում եմ, վոր այս
 փաստը վորոշ նշանակութուն ունի, նկատի ունենա-
 լով այն լուրերը, վոր շարունակ մեր շարքերում տա-
 րածում են մեր կուսակցութեան ամեն տեսակի անբա-
 րյացականները, հակառակորդները և թշնամիները:
 Խոսքս այն լուրերի մասին ե, վոր իբր թե մեզ մոտ,
 Քաղբլուրում, գոյութուն ունի աջ թեքում, «ձախ»
 թեքում, հաշտվողականութուն և, սատանան գիտե,
 ել ինչ: Թող այս թեզիսները ծառայեն իբրեւ ելի մեկ՝
 հարցուրերորդ և հարցումեկերորդ ապացույց այն բա-
 նի, վոր մենք բոլորս Քաղբլուրում միաբան ենք ու
 միմեզ վերջը միաբան կլինենք: Յես կուզեյի, վորպէս
 զի ներկա պլենումն ել այս թեզիսները համեմատու-
 րեն վորպէս հիմք ընդունել: (Փափահարութիւն 66 եր):

Handwritten text in Armenian script, mostly illegible due to fading and bleed-through from the reverse side. The text appears to be a historical or administrative document.

24 ,

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0181815

